

TUDÓSÍTVÁNY

A KEGYES-TANITÓRENDIEK

BUDAPESTI FŐGYMNASIUMÁRÓL

AZ 1888—89-iki TANÉVBEN.

BUDAPEST.

„HUNYADI MÁTYÁS“ NYOMDA-INTÉZET.

1889.

TARTALOM.

- I. A bölcselő elem Vörösmarty lyrai költeményeiben.
  - II. A tanári kar.
  - III. Tudósítás a tanodáról.
  - IV. Tanterv.
  - V. Írásbeli feladványok.
  - VI. Az ifjuság érdemsorozata.
  - VII. A sorozatban használt rövidítések magyarázata.
  - VIII. Statistikai táblázatok.
  - IX. Figyelmeztetés.
-

A BÖLCSELO ELEM

VÖRÖSMARTY LYRAI KÖLTEMÉNYEIBEN.

„A földhöz minket baj s öröm kötöz.“ Így fejezi ki Vörösmarty költőileg, szépen és igazán, azt az ellentétet, mely életünk összes mozzanataiban, viszonyaiban nyilvánul, azt az állandó változatosságot, mely nélkül a lét nem is képzelhető. Derűs, borús napok váltakozásából áll az élet; s egyéni hangulatunk, mely a körülmények, viszonyok és a környezet hatása alatt áll folyvást, semmihez sem hasonlít jobban, mint az időjáráshoz. Egyszer meleget árasztó, fényes napsugár ragyogja be egünket, máskor barna felhők borítják el; most a tavasz enyhe fuvalmának lebbelését érezzük, majd meg esős, hideg őszi szél csapja meg arcunkat. Megszokjuk mindeniket, a mint megszokottá lesz életünk folyása, s ha az ujság ingere kielégítést nyert, tovább folytatjuk napi életünket, túrve, a mit a sors reánk mér, elfogadva, a mi jóval megkinál. Egész életünk alapja csakugyan a megszokás, mely a bajok és örömek arányos felosztását illetőleg kisebb-nagyobb mértékben egyenlő sorsúvá tesz bennünket. A kiszabott munkakör érdekei, terhei, a bizonyos cél felé folyvást előre haladó létmozgás, figyelmünknek kiváltképpen a jelenre irányuló feszültsége miatt ritkán tehetjük mélyrehatóbb vizsgálódás és gondolkodás tárgyává mindazt, a mi bennünk és körünkben mint ható ok működik, vagy mint okozat megfejtésre vár. Szinte úgy tűnik ez föl, mintha hajlandók volnánk e tekintetben is a „munkafelosztás“ elvét követni: gondolkodásunknak más téren való lefoglaltsága miatt azokra bízván a *problemák* fejtegetését, a kik mintegy *erre* vannak hivatva. Annyi bizonyos, hogy a természet és élet igen sok jelenségének sokszor csupán észreuvé-

séhez is, annál inkább a megértéséhez, a dolgok közt rejlő viszonyoknak felfogásához igen finom érzék s mélyreható értelem, az életbeli mozzanatok minden irányú hatásának megérzéséhez pedig ritka érzékenység kívántatik. Ezért tartjuk az emberi szellem kiváló képviselőinek a nagy bölcseket és a nagy művészeket, egyesültnek gondolva e kettős kiválóságot a nagy *költőkben*.

A költő művész is, bölcs is egy személyben; mert megalakítja s érthetővé teszi az emberiség legszebb ideáit. „A költészet, ha velejére megyünk — mondja Erdélyi János — nem egyedül szép szókat, vagy csábos képeket ad, hanem *eszméket* és örök időkre elgondolt *igazságokat* is.“*) A nagy költők műveit úgy tekinthetjük, mint a bölcsesség könyveit, melyekben nagy eszmék, magasztos elvek és hasznos életszabályok vannak megírva. Szép lelkek ihletése sugalmazta azt a bölcséletet, melyet ezek a könyvek hirdetnek, s örök üde forrás e bölcsélet, melyből a ki merít, élvezetet, enyhületet és tanulságot nyer egyszerre. Mert a költő lelke az a mindent betöltő aether, melynek rezgése közli velünk a legmagasabb eszmék világosságát, a legszebb érzelmek melegségét és az örök igazságok hangját. Nincs abban semmi visszás, ha azt mondjuk, hogy a költők igen sokszor helyettünk érzenek és gondolnak; ami annyit jelent, hogy közös emberi eszméket és érzéseket fejeznek ki. De bizonyos mozzanatok alkalmával, melyek lelki életünket szokatlanabb hullámmzásba hozzák, szinte meg is várjuk a költői lélektől, hogy művészi formába öntse azt, aminek érintésére a mi lelkünknek is megrezegnek húrjai. Ebben áll a nagy költő valódi hivatása, meg abban, hogy — Petőfiként — a költő az istenség szent levele, melyet magas kegyéből küld a gyarló emberekhez, benne irván meg örök rendeléseit.

Vörösmartyról azt mondja emlékbeszédében Kemény Zsigmond, hogy „a *közéletnek* minden lüktetését keblében felfogá, s folyvást szorgalmaztaték általa.“ Szószólója volt korának, a jövőre irányozva tekintetét. Eszméltetett, lelkesített, néha korholt, gyakran gúnyolt, s igazságot hirdetett mindíg. Költészetében, mely nemes

---

*) Erdélyi J. Pályák és pálmák. 151 l.

érzelmekből s nagy gondolatokból áll, föltalálhatók a nagy költő jellemvonásai. Ez a költészet a mi egyik legdrágább örökségünk, melyet igazán csak úgy becsülünk meg, ha e költői lélek mélységének minden nyilvánulatát megfigyeljük, ha belőle mindig több tanulságot merítünk, mert nem csak kedélyünket gyönyörködteti, hanem értelmi és erkölcsi életünkre nézve is hathatóság az ő szavai.

Azért volna megdöbbenő jelenség az, a mire Vörösmarty születésének legutóbbi évfordulóján egyik tekintélyes napi lapunk*) rámutatott, hogy mind jobban és jobban a méltatlan feledés lesz sorsa Vörösmarty költészetének, s róla csak egy-egy epithetonban, meg az irodalomtörténeti kézikönyvekben van emlékezés. Szomorú és nagyon méltánytalan dolog volna, mikor Magyarország egyik nagy költőjének szobrát készítik, ha ugyanakkor a másik nagyot az iskolai könyveknek adnók át megőrzés végett, emlékét rábízva a székesfehérvári szoborra.

Mert Vörösmarty rászolgált ennél sokkal többre is. Nyelvének szépségét, hazafias lyrájának erejét, egész költészetének fenköltőségét még most is érezzük s fogjuk érezni igen sokáig. Szomorú volna, ha nem éreznők. Ha tehát Aranyról méltán mondták halálakor, hogy tenger a költészete, melynek kincseit, gyöngyeit majd még ezután fogják mind fölbúvárlani: Vörösmartyról is joggal mondhatjuk ezt, mert sokoldalú költészetének mélyén sok drága-gyöngy rejtezik.

E rövides értekezésnek nincs több célja, csak rámutatni azokra a helyekre, melyek Vörösmarty lyrai költészetében a költő bölcselő szellemének nyomai.

A költő és bölcselő közel rokonai egymásnak; különböző a módszerük, de majdnem egy a hivatásuk: eszméket hirdet mind a kettő; egyik a meggyőződés erejével, másik a lelkét betöltő pathos melegével. A bölcselő iparkodik behatolni a lét titkaiba, mérlegeli a dolgok okait, fürkészi a létezők viszonyait, megállapítja az elveket és bizonyos rendszerbe foglalja a szellemi és anyagi élet nyilvánulatait. A költő átveszi lelkébe a természet és az emberi élet mozzanatainak hatását, fölemelkedik a dolgok, tények és viszonyok eszményi magaslátára, s bár nem állít fel bölcséleti rend-

*) Pesti Napló.

szert, de az eszményiség szempontjából gondol és érez a világregd felől. Szemlélődésének eredménye az a *világnézet*, melyet joggal költői bölceletnek mondhatunk.

Az emberek világnézete az egyéniségek szerint nagyon különböző lehet ; a hány a gondolkodó fő, annyiféle a dolgok felfogása ; a hány az ember, annyi színben láthatja a világot. Elhihetjük, hogy az emberek nyilatkozatai soha sem egészen teljes képei felfogásuknak, egyéni hangulatuknak ; csak akkor lehetnének egészen tisztában mások nézeteivel, ha ismernők az egyéni szellem gépezetének minden rugóját. E mellett, ami így értésünkre jut, még az is ki van téve annak, hogy mindig a saját szemüvegünkön keresztül tekintjük. Egy költő finom szemlélődésének és érzéseinek rendszerét soha sem lesz képes az aesthetikus teljesen kitanulni, mert ehhez nemcsak a költő legbensőbb egyéniségével való, úgyszólván élet- és lélektani tökéletes összeolvadás, hanem a mindentudóság emberfölötti képessége volna szükséges. Azért kérdés, vajjon p. o. Petőfinak a „Felhők“-ben töredékesen kifejezett, mindenesetre sötét világnézetét van-e jogunk — mert *okunk* inkább lehet — elítélni, mikor, ha nem éppen oly leplezetlen valóságban is, nem egyszer igazolva látjuk azoknak a gondolatoknak egy-egy darabját. Az érzékenyebb idegzetű s mélyebb intuitiókra képes ember a legfínomabb árnyalatok iránt is fogékonnyabb. Ez jogosítja fel a költőt arra, hogy tisztán látva a viszonyt való és eszmény között, beleszóljon a társadalmi élet zajaiba, majd korholva, kárhóztatva, majd buzdítva és tanítva, egyszer a fájdalom és kétség, másszor a lelkesedés, remény szavával, mindig az örök jósnak, szépségnek és igazságnak nevében. Ez a költő hivatásának bölceleti oldala.

Senkinek sem juthat eszébe Vörösmartyt par excellence „philosoph költő“-nek tartani, mert sokkal mélyebben érző lélek volt, hogysen az élet jelenségeit pusztán *értelemi* szempontból vette volna számba. De az érzelemnek is van philosophiája ; s Vörösmarty nagy lelke a míly nemes érzelmeket rejtett, oly nemes philosophiával is volt telve. Egyéniségében is meg voltak a bölcselő, szemlélődő lélek jellemvonásai : magába mélyedő, hallgatag, komoly természete már gyermekkorában jelentkezett. Ez a magába

mélyedés és elmélkedő komolyság még inkább jellemezte a társaságokban is inkább félrevonuló és gondolkodó, mint beszédes férfiút. De a mit tapasztalt maga körül, azt lelkében átdolgozta s költészetében nyilatkoztatta ki. Az a hatalmas képzelő erő, mely Vörösmartyt, az *epikust*, valamennyi magyar költő fölé emeli, segítségére volt a *lyrikus* Vörösmartynak is, nem csupán egyéni hangulatának és érzelmeinek képekbe öltöztetésében, hanem az emberi sors fordulatainak, a lét jelenségeinek elgondolásában, képzeleteinek és emlékeinek földidézésében.

Egyik régi bírálója és magyarázója, Erdélyi János, azt mondja Vörösmarty képzelődéséről, hogy „nincs fölgazdagítva erős, tárgyhoz illő, tartalmas eszmékkal,“ s ezt annak tulajdonítja, hogy a költő a poesison kívül nem érintkezett komolyabb tudományokkal; főlemlíti ellentétül Goethét, Schillert, Lamartint, Hugót, Byront és Shakesperet, mint akik philosophiával és „komolyabb tudományokkal“ foglalkoztak. Igaz, hogy éppen philosophiával nem sokat foglalkozott Vörösmarty; de ha már a „komolyabb tudományok“ közé oda illesztjük a *történelmet*, valószínű, hogy ezt igen nagy kedvvel nem csak olvasgatta, hanem tanulta és buvárolta is. Nyilván ez ébresztette fel benne azt a meleg és őszinte érdeklődést nem csak nemzeti multunk, hanem az egész emberiség iránt, s bizonyára a történelem komolyabb tanulásából merítette tartalmas *eszméit* főleg a társadalmi lét ideáját s az erkölcsi világot illetőleg.

Ha elfogadjuk Kemény Zsigmond állítását, hogy senki sincs lyrikusaink között, ki oly széles körben működött volna, mint Vörösmarty, s ha ehhez hozzá vesszük még azt a mondást is, hogy „minden nagy elme, ha művelt nép tagja, nem lehet hazafi költővé annélkül, hogy az emberiség és polgárosodás általános érdekei sugalmazólag ne hassanak reá“: akkor Vörösmarty lyrai költészetét nem is gondolhatjuk olyan eszmék nélkül, melyeknek megvalósítása az egyénnek is, meg a társadalomnak is javát mozdítaná elő. Lyrai költészete egészben véve arról tanúskodik, hogy nem csak *ethikai* elvei figyelemre méltók, hanem a lelki élet jelenségeinek is ismerte értékét és fontosságát, az emberi szellem nagy kérdései közül is több szürenkezett át lelkén,

ezen kívül iróniája, humora és szatirája szintén keilő világot vet szemlélődésére, vagy ha úgy tetszik, költői bölcsesletére. Hogy ezekben mennyi az elfogultság, vagy előítélet, azt Vörösmartyval szemben, tekintve egész életét és egyéniségét, fürkésznünk talán nem is helyén való dolog.

A ki olyan mélyen elmerült saját lelkébe, a ki annyira számot tudott adni gondolatairól és érzelmeiről, mint Vörösmarty, az bizonyára jól ismerte a lelki élet tünetényeit, felfogva és át-érezve jelentőségöket. Psychológiája nem oly részletező és bonczolható, mint az Aranyé, ki alakjainak lelki állapotát a legapróbb külső jelben is, különösen pedig physiologiailag híven és pontosan tüntette föl. Vörösmartyt pathetikus hajlama inkább a nagyobb arányú lelki tünetek ábrázolására készítette, époszaiban és drámáiban nagy vonásokkal rajzolt. Lyrai költeményeiben részint ön-nönmagából kiindulva, részint általában tapasztalható hatásuk szerint mérlegeli a különböző lelki jelenségeket, értelmi és érzelmi állapotokat.

Nem ok nélkül mondja Eötvös, hogy érzéseinktől függ összes boldogságunk. Mindenkre nézve saját lelke az a forrás, melynek tiszta csöppjeiben teljes szépségében tükröződik vissza az égbolt, vagy megzavart habjaiban darabokra törik és összekúszálódik. Lelkünkben rejlik tehát az első és főök magunk és mások boldogítására :

Ugy szeretsz, hogy boldoggá tehess,
S vagy szeretve, hogy boldog lehess :
Két szerencse, melyet sors nem ád,
Ten szived mennyéből szálla rád.

(V. P. k. a.-nak)

Vágyaink, reményeink, emlékeink, egyszóval érzelmeink azok a színek, melyek kedélyünket derültté vagy komorrá teszik. — „Mit használ szomjan lenni, ha nincs, mit igyam ?“ (*Irvágy.*) — kérdi a költő, s evvel kijelenti a vágy értékét, ha tárgya nincs, vagy elérhetetlen. Vágyakat kelteni vágy elnyomni, legalább mérsékelni magunktól függ ugyan, s magunkat leküzdeni a legszebb diadal, de az már nem mindig tőlünk függ, hogy a küzdelem ütötte seb ne sajogjon. Erre czéloz a költő, mikor bevallja : „Mondtam az észnek : hagyd ! a szívnek : szív, ne szeresd őt ; s e

diadalim közt *boldogan* élek-e ? *nem.*“ (*Tanács.*) Remek képekbe öltözteti a vágy erejét *Ábránd* cz. költeményében, elszámálva, mire lenne képes a birhatásért : feldúlná képzelmeinek édes tartományát, fa lenne bércz tetején, eltürve villám s vész haragját, lenne bércznyomta kő, szüntelen fájdalommal némán szenvedve, s végül eltépett lelkét dicsőbb erénnyel ékesítve nyújtáná cserébe.

A vágyat a teljesüléssel összekötő lelki állapot a várakozás, mely a szerint kellemes vagy kellemetlen érzet, amint a várás tárgya reánk nézve jó vagy rossz. Vörösmarty szerint a várakozás „csalárd érzet szerzője, keserv a rosszra kinézőnek, jóra sovárnak öröm.“ (*A várakozó.*) Másutt a szélsőségekbe menő vágyakozást ekkép jellemzi : „Sok rideg álmoként az egekben kergeti üdvét ; Más a földi javak kéljözönébe merül“, s megjelölve a helyes útát, hozzá teszi : „Léged boldoggá lelkednek erénye avasson.“ (*Emléksorok. 4.*) — Negative, de csattanós rövidséggel és találóan adja meg a remény definícióját is : „*Remélvi* oly nehéz a kornak *alkonyán.* (*Késő vágy.*) Kár volna magyarázattal megtoldani. Viszont a jelennek vigasztalansága s a jövő reménytelensége ellenében ő is a multban lát orvoslást : „Jámbornak bajban írt a mult emléke ad.“ (*A rabló.*)

Remény és emlékezet, fájdalom és boldogság az ember osztályrésze; egyiket soha sem birhatjuk teljesen és kizárólag; emlékeinket a boldogság szépíti meg, fájdalomunk balzsama a remény; földi létünk bú s öröm közt váltakozik, innen a „kétség“, mely utunkat gyakran elállja. Ezt fejezi ki a *Kis gyermek halálára* cz. elégia, ez az elejétől végig gyönyörű bölcsélet:

A földhöz minket baj s öröm kötöz,
Ohajtjuk és rettegjük a halált.

Éppen ezért tüzi ki irányítóul a költő ezt az axiómát : „Mennyet kell a földön is keresni.“ (*Földi menny.*) Kétségtelen, hogy az emberiség nagyobb részének sokkal több jutott ki a gyötrelomból, mint a lelki jólétből, de azért ez még nem lehet ok általános kétségbeesésre, mert akkor megszűnnék a *lelki erő* szerepe. Alig van több a világon, a mi gyötrelmet okozhat, mint a mennyit összefoglalt Vörösmarty a *Keserü-pohár*-ban, mégis va-

lamennyinek élet megtompítja az a mámor mezébe öltöztetett bölcs gondolat, mely a szép költemény alapeszméje:

Nincs veszve bármi sors alatt,
Ki el nem csüggedett;

hisz' a világ úgy is tovább halad, hol jót, hol rosszat munkálva folyvást, mert „a míg áll és a míg él, ront vagy javít, de *nem* henyél.“ Különben is a „fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze,“ s míg az öröm szünet nélkül való tartóssága szinte el-lankasztana testet, lelket egyaránt, addig a kiállott fájdalom után annál édesebb lesz a boldogság bírása, mikor — mint Arany oly szépen mondja — „a kizajlott búfelhőkön szép szivárvány támad.“ Így támad a lélekben egy általános vágy az életre; ez a vágy neveli az életerőket, melyek folyton folyvást tevékenységre törek-szenek. A szünetelés csak pihenés, a fölös pihenés vagy télenység pedig már erős inger a tettre. Ezt fejezi ki a *Liszt Ferenczhez* cz. óda, együtt a lelkesedés jellemzésével.

A lelkesedésnek kohója a képzelem, mely „átteremti a vi-selt világot,“ szebbé teszi az életet, megedzi az erőket s terem-teni képesíti az akaratot. Jól érezte Vörösmarty lelkében a kép-zelem erejét, midőn így jellemezte:

„— szűz hevében égő szív terem
Költőt, művészt, hőst és nagy férfiat,
És mindent, a mi szép, jó, tiszta, szent.
(*Az úri hölgyhöz*)

A képzelem az az elektromos áram, mely át meg átjárva a lelket, fölhevíti, fényözönbe vonja s lankadatlan tevékenységre iz-gatja. S az a lélek, mely nem tud fölmelegedni, a tettre sem igen érez ingert; lelkesedés helyett léhaság, tunyaság, unalom üti föl benne tanyáját. Ezt az élettelen lelki állapotot jellemzi Vörös-marty *Az unalomhoz* cz. költeményében. Olyan „dámá“-hoz ha-sonlítja, a kinek tompa ízlése nem igen válogat a nagyszámú udvarló seregben. Hivei pedig leginkább azok, „a kik érdeketlen nézik a hazát, — kiknek embertársok jaja pusztá hang, — kik a dologtól, könyvtől idegenek.“ — Az unalom testvéreit, a lé-haságból származó jellemtelenséget és erkölcsi cinizmust az al-

legorikus *Madárhangok*-ban veréb alakjában szólaltatja meg jellemzetesen: „Paraszt betyár vagyok, éhségim oly nagyok, mint senkié; sem szántok, sem vetek, mégis kitelelek, mint bármi méh. *Fáradjon más*, én majd eszem, mit lophatok, meg nem veszem.“

Érzelmek között jelentékenyek azok is, melyeket mások egyénisége, sorsa, vagy a hozzájuk fűző viszony ébreszt és ápol bennünk; ilyenek a rokonézés, részvét, szeretet és ezek ellenkezői. Alapjuk mégis a magunk lelki jóléte, az általánosabb értelemben vett „önzés,“ a mennyiben másokéban is nyilván a magunk sorsára gondolunk. Ezek közt az érzelmek közt is egyik gyöngébb, a másik erősebb; gyöngébb pl. a részvét a szeretetnél, s a szeretet gyöngébb, habár tartósabb, a szerelemnél. Ezt a lélektani tényt jelzi a költő, midőn így szól: „nem indíthat szerelmet a könnyű s panasz: *részvevést* gerjeszt csak — ah, de nem szerelem az!“ (*A szánakodóhoz.*) Részvétből fakad a szánalom, mely vigasztaló szavakra, vagy könyörületességre indítja a lelket, s jutalom érte az önérzet; a jó cselekedetektől származó önérzet pedig drágább minden kincsnél. (*B.-né emlékkönyvébe.*) Hogy a nemes önérzet mily becses tulajdona a léleknek, mennyire enyhítő balsam a sérelmek ellen is, azt Vörösmarty egyik szép lyrai elbeszélésében: *Az árvízi hajós*-ban öltöztette költői formába:

Ha hozzád mostohák
Szerencse és ipar;
S hű fáradásidért
Rágalmak nyelve mar:

Emlékezzél reám
Sorsodnak éjjelén:
Önérzeted vagyok,
Nevem Jótétemény.

A rokonézés-, részvét- és szeretettel ellenkező érzelmek közös forrását, az irigységet, mely törpeségének dühös érzetében a legdicsebbet is rágalmazni kész, Vörösmarty *Az egerek* cz. epigrammjában jellemzi találóan: az egerek egymást serkentik „rágni“ azokat, kiket a hír szárnyaira vett s mikor egyikök arra inti a többit, hogy kiméljenek meg egyeseket, hadd maradjon rágni való későbbre is, ez a válasz rá: „Semmi fukarságot! mig élünk

lesz derekabb fi, *mint mi vagyunk*, s így lesz rágni valónk is elég.“ Lehet-e ezzel a lelki nyomorúsággal rövidebben és alapsabban végezni ? !

A nemtelen indulatok mint mérgezik meg a kedélyt, mint szennyezik be a lélek tiszta világát, ezt Vörösmarty megint egy szép lyrai elbeszélésben, a *Három rege* cz. allegoria vonatkozásaiban és hasonlataiban adja tudtunkra. Esengve kéri a forrás a patakot, hogy ne hagyják el egymást, haladjanak együtt, s ha majd a patakot nap heve égeti, ő, a forrás, hús nedvével vidítja fel; de a forrás tánczolva szökken kavicsról-kavicsra „mint a szilaj vér ifjú ereken“ s a forrás búsan marad egymagában, de megvédi a sziklagát. A pataknak útját állja tiltó erővel a sziklafal, de ő könnyelműen rohan tovább, „húzza őt varázserővel a veszély, mint *ember életét* az első *szenvedély*“, s a sziklán ereje végkép megtörik; de összetörtén is még egyszer élni vágy, még egyszer útra kél, míg a sivatagba vész, s vad puszták kebelén ott áll védetlennül,“

Benn *undok állatok*
Tenyésznek számlálhatlanul,
Mint a *rossz szenvedély*,
Midőn az emberszív elaljasul.

A patak további sorsában azt a tant példázza a költő, hogy a romlott léleknek, ha van is nagy ritkán tisztább érzelme, tartós az alig lehet, mert a szenvedélyek uralma alatt elvész a lélek ereje és fogékonysága a nemesebb érzelmek iránt :

Még a szabad madár
Pihenni megszáll özönén,
Mint *rossz kebelbe* is
Száll *néha* tisztább érzemény;
De mint ez, úgy az is
Jő és megy kérlelhetlenül,
S az elhagyott mocsár
Mindinkább elkieletlenül.

Ezek csak mellékes vonatkozások ebben a költeményben. Az egésznek alapeszméje abból az érzelemből fakad, mely Vörösmartynak úgyszólván összes költészetét sugalmazta: a hazaszeretetből, melynek húrja oly sok változatban, annyi hangszine-

zettel s oly hathatósan zendült meg lantján. Itt azt hirdeti, hogy a haza oltárán

Mindenből, a mivel birsz egy parány
-- *összetéve* roppant adomány.

A *Hymnus* a hazaszeretet imádsága. A költőnek Istenhez emelkedő lelke előtt a boldog haza ideája lebeg, s e magasztos hangulatban, az eszmék magaslatán, ima alakjában mondja el a haza boldogulásának minden postulátumát: jó és bölcs király, munkás nemzet, mely ne várja mástól szerencsedijul „mit emberész és kéz kivíthat,“ dúsan viruló erős ország, törvényen alapuló szabadság, mint „szent közjog“, s a mindent összetartó „nemes s nagy gondolat,“

Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon *embermúltóság* sugára,

ezek a boldoghaza fogalmának alkotó elemei. Vörösmarty *Hymnus*-a, mint költemény, lehet, hogy nem tartozik legsikerültebb művei közé, de mint egy eszme körül összefonódó gondolatkör, teljesen kifejezi a bölcselő lélek intentióit, s ilyen értelemben — ha szabad így szólani — a hazafias vágyak *analysis*e.

Az az emelkedett érzelem, mely hazafias tárgy vagy célzatu költeményeit jellemzi, az adja meg erejét annak a gondolatnak is, melyen a *Honszeretet* cz. költemény fölépült, hogy, ha minden elveszett, ha csapás csapásra halmozódott, ha a világ számmunkra elsötétült, a honfiszivben még marad egy szikra, s e szikra ég minden sírhalmon, mely honfit takar, e szikrából támad a hon napja, mely új életet gyújt:

E szikra fényt ad és hevet
S ég olthatatlanul.

Képekbe öltöztetett gondolat ez, de alapja a lélektani okokra támaszkodó meggyőződés; mert az a hevítő és világító szikra nem lehet más, mint a tiszta és rendületlen hazaszeretet érzelméből kifejlődő *akaraterő*. Határozott hangot is ad ennek az *Emléksorok* egyikében (Fáy Andrásnak):

A kétes csillag mily sorsot küld le hazánkra,
Nincs bölcs a földön jóslatot adni tudó;
De ha erős akarat fűz lánczot honfi szívekből,
És soha nem fordult arczczal az ügyre tekint,

Aggodalom nélkül mehetünk a sorsnak elébe
Élni fog a nemzet s állni szilárdan a hon.

A hazaszeretetből táplálkozó akarat erőnek érzetében nyugszik meg a költőnek kétely, fájdalom s kétségbeesés közt hánykodó lelke annak a szivét s elméjét lehangoló elmélkedésnek eredményekép, mely *Gondolatok a könyvtárban* cz. költeményének tartalma. A töprengő léleknek végtére is nyugvó pontra van szüksége, s arra a kérdésre, hogy „mi dolgunk a világon?“, emberi voltunk nemesebb érzetében nem felelhetünk máskép, mint hogy „küzdeni *erőnk szerint* a legnemesbekért.“ Ezt a mentő deszkaszálat aztán egész erővel ragadja meg a költő s a hazaszeretet melegével hirdeti, hogy egy *nemzet sorsa* van letéve kezünkbe, mentsük azt meg a sülyedéstől, s ha „a szellemharczok sugaránál olyan magasra tettük, mint lehet“, akkor nyugodtan térhetünk őseink porához, elmondván: „Köszönjük, élet! áldomásodat, ez jó multság, *férfi munka* volt!“

Szép jelenség az akarat ereje az egyénben is, de legszebb az egy célra egyesült sokaságban; egy értelem, egy akarat az a fegyver, melylyel a győzelem — legalább erkölcsileg — soha sem lehet kétséges:

Mi kell egyéb, mint a *jók összessége*?
S a vész hatalma rajtunk megtörik.

(*A zalamegyeieknek.*)

Azt is hangsulyozza a költő egy helyen (*Jó bor*), hogy a hazaszeretet nem ismerhet particularismust, a szeretetnek a haza minden részére, minden vidékére ki kell terjednie; de a hazaszeretetnek egyszersmind értelmi fejlettséggel és becsületességgel kell társulnia.

Vörösmarty aggódó és remélő, bánatos és vigasztalódó, eszméltető és buzdító hazaszeretete, egyszersmind a hon életére vonatkozólag multat, jelent és jövőt egybefoglaló látóköre sehol sem annyira szembetűnő, mint a *Jóslat*- és a *Szózat*-ban. Mindakettő bölcséleti alapokon nyugszik, tényekből és nyilvánvaló igazságokból indul ki s természetes következtetésekre jut, az érzelmi és értelmi elemek teljes harmoniájával. A *Jóslat* az észlelt és észlelhető jelenségekre támaszkodva a lélek mélyéből vett érvekre építi

azt az erős meggyőződést, hogy a honnak még *virulnia kell*. A gondolatmenetet a hazaszeretet igaz érzelme indítja meg, mely a balsors, gyűlölködés és sikertelen küzdelmek daczára szinte szükségyszerűnek érzi a hon virulását. A megpendített hangot aztán az értelmi belátás ereje fokozza, oda concludálva, hogy „*hát félre bú és gyűlölet!*“ — S ebből ismét új következtetést von le: gyűlöljük azt a szellemet, mely útjába állt eddig az egyesülésnek; e gyűlölet gyümölcse a szeretet. De „a gyűlöletnél jobb *a tett*“, melynek egy új és jobb élet lehet az eredménye; s hatalmunkban áll jobbakká válnunk: „a verseny nyílt, a nemzet él, ha egy jobb tagja sem henyél, jut ember és kéz, munka, vér; mi volna az, mit *el nem ér?*“ Mienk még a föld, mely elhunyt őseinket takarja, munkálkodjunk, s „dicső kert lesz a sír felett“, a művészet és tudomány csodáival örökké virulóvá tehetjük a hazát. Arra a lehető ellenvetésre pedig, hogy *nincs erőnk!* . . . villamos ütésként hat ránk a váratlanul jövő keserű ötlet: „az nem lehet: *ártunk* egymásnak eleget.“ Kitől várjuk a hon javát, ha magunktól nem? az idegen azért fárad, hogy megélhessen; nekünk van jogunk e házához, nekünk kell érte megtenni mindent. Vörösmarty e költeményben a gondolatok fényével világítja meg az értelmet, s az érzelm tűzével hevíti az akaratot a fölvetett eszme befogadása- és valósítására.

Költőnknek hazafias költeményeiben nyilvánuló bölcselete legmagasabbra emelkedett a *Szózat*-ban, mely a meggyőzés és rábírás kellékeit feltüntető valóságos szónoklat, költői formában; elejétől végig hivatkozás azokra az okokra, melyeknek okozata a lelkesülés. A költeménynek erre a jellegére mutatott rá Gyulai Pál a *Szózat*-nak rövid, de mélyreható magyarázatában.*) Egy okláncczolat az egész költemény; benne az érzelm fensége a logikai meggyőződés erejével egyesül. Az ősök vérével megszentelt, nevőktől ezer év óta dicső anyaföld, mely bölcsőnk és sírunk, az érte és rajta vívott küzdelmek emléke, mely közös tulajdonunk, a nemzeti ős erő, melyet balszerencse és viszály meg nem törhetett, mind ezek lélektani okok, melyeknek okozata *nem lehet* más, mint „rendületlen hűség a hazához.“ A további

*) Vörösmarty életrajza.

gondolatmenet erkölcsi okokra támaszkodik, midőn az ezredévi szenvedés tudatában a „népek hazájá“-hoz folyamodik, hódolva — mint Kemény Zs. mondja — a tökélesedés eszményképének: minden nemzet testvériségét érzéseinkbe oltott törekvésként ismerni el, erkölcsileg lehetetlennek tartván, hogy annyi hű szív fájdalma és megtörése a hazáért oly tény volna, melynek semmi eredménye nincs, hogy az értelem, erő és akarat hatalmát megsemmisítse valamely fatum; s a múlt és jelen tapasztalataiból következtet a jövőre, mely ezek után mást nem rejthet magában, mint egy jobb kort, vagy a *dicsőséges* halált, de akár melyiket fogadjuk el, mind a kettő alapos ok a rendületlen hazaszeretetre. Ime költői formában a legszigorúbb logikai következtetés, az igazság nyilvánossága, melyhez a kétkedésnek még csak árnyéka sem férközik.

Pedig a Vörösmarty lelkére is ránehezedett olykor-olykor a kétség és bizonytalanság borúja. Nem a léleknek az a rideg állapota, az értelemnek az a vak eltévedése, nem a hitetlenség, mely Diderot szerint első lépés volna a bölcsesetre; hanem a mélyebben érző, világosabban látó és magasabbra emelkedni bíró léleknek bizonyos hullámozása a lét és lehetőség, a való és látszat, a múlt, jelen és jövő között; bizonyos gyöngéd részvét, mely saját sorsának szemlélete mellett az emberiség iránti melegebb érdeklődésre készíti a lelket. Az ilyen szemlélődés kelti fel a bizonytalanság érzetét, melynek eredménye a kétkedés. Sem a költő, sem a bölcselő nem óvhatja magát a kétkedéstől; de nem is kell óvnia, mert hiszen mindkettőnek kezében sokszor fegyver az, mely megvédi az elhamarkodástól, olyan igazságok elfogadásától, melyek tetszetősek, de nem valóban szembetűnőek. A kétkedés lehet eszköz, csak cél ne legyen. Helyesen és szépen mondja Erdélyi János, hogy „a kétely emberi, tulajdonkép ifjú lélekállapot, mely a természetben is eléggé kifejezi magát, midőn szürkülettel a fényes napot, az alkonyival a csillagos eget veti fel a láthatárra. Se a tiszta nap, se a fekete homály nem ad tiszta látást; sőt a szeplőtlen világosság vakít, s annyit ér, mint a merő sötétség, mindakettőben elmerül a képzelődés játéka, vagy megtörik a halandó szemek tekintete.*)

*) Erdélyi J. Kisebb prózái. II. 60.

Vörösmarty is ilyen értelemben volt kételkedő, jobban mondva a kétség, bizonytalanság közt hánykodó lélek szóvivője, azon jognál fogva, mely a dolgok-, helyeztek- s körülményekkel szemben a bölcselővel együtt a költőt is megilleti. „Mi sürget mondanom nem hallott dolgokat, a lélek mélyiben titkon fogantakat?“ kérdi *Az ifjú költő*-ben, melyben *a fiatal lélek* nyugodt és tiszta álmaira reflektálva, a benne később keletkezett szenvedélyek és gondok zaklatását tükrözi vissza. S miért kelle a gyermekálmoknak megzavartatniok? miért tűnt el a remény? miért lett a dicsőnek álmodott haza sorsa mostoha? . . . és vajjon a boldogságot megzavaró angyal *jó volt-e vagy gonosz?* és vajjon

Derül-e még öröm,
Enyhül-e fájdalom,
Ha életmet talán
Hosszúra folytatom?

Vagy kétség gyötrelmem
Kísérnek síromig,
És semmi vágy után
Áldás nem érkezik?

Kérdésekbe felolvadt reflexiók ezek, melyek a bizonytalanság gyötrelmével illetik a lelket. Igazán csak addig boldog az ember, míg ifjúkorának álmait, üde képzelet szötte szép terveit az élet gondjai, szenvedélyei, tapasztalatai meg nem zavarják, míg az örömek mámorának nincs keserű ára. „Nincs fájdalmasabb semmi e világon, mint *megjőzanodni*“ — kiált fel a *Karthausi* Armandja.

A lét vizsgálatába merülő, gyakori mély gondolkodáshoz szokott lélek mindig talál elég okot a kételkedésre, sokszor a jelenségek szemléletéből származó fájdalmas reflexiókra is. Ilyen reflexiók láncolatából áll a *Gondolatok a könyvtárban*, abból a gondolatból indulva ki, hogy az emberiség rongyaiból készült lapok milyen tanulságot hirdetnek:

Hogy míg nyomorra milliók születnek,
Néhány ezernak jutna üdv a földön,
Ha *isten-ésszel, angyal-érzelemmel*
Használni tudnák élők napjait.

De a könyvtár szemlélete csak annál élénkebben emlékezteti a gondolkodót azokra a szörnyű ellentétekre, melyek az emberiség életét jellemzik. Mit olvas le a könyvek lapjairól? „Az állatember minden bűneit“ . . . A zsvány ruhájából készült könyv erényről tanít, az ártatlanság boldogságát buják pongyolájából, a törvény szentségét hamis birák mezéből, a számok tit-

kát „számon kívül“ maradt nyomorgók rongyaiból, a bölcs eszméket örültek ágyi ruhájából készült lapok hirdetik; vak koldús asszony czondráin csillagokat vizsgáló tudomány, rablók és gyávák ruháin szabadság és hősi kor története van írva. „Irtózatossá hazugság mindenütt“ . . . Ez a szemlélődés arra a gondolatra vezeti az elmélkedő költőt, hogy az emberiség erényeit ellensúlyozzák, vagy éppen le is nyomják bűnei. Mi hát a tudomány célja? Az emberiség nagyobb részének boldogsága. S előbbre vitte-e a tudomány a világot? Előbbre abban, hogy minél dicsőbbek népei, annál borzasztóbb a *salakjok*. Itt az a határ, melyen túl az elmélkedő lélek tekintete elől a bizonytalanság köde zárja el a kilátást, s gyötrő kérdés alakjában jelenik meg előtte a kétség:

De hát ledöntsük, a mit ezredek
Ész napvilága mellett dolgozának?

Mind, a mit a bölcsek hirdettek, a mit költői ihletés teremtett, mit a tapasztalás, „arany bányáiból kifejtett az idő,“ az a sok szép tan, égbeható eszme, fényt és meleget sugárzó igazság, melyeket embertársaik javítására, vigasztalására, saját boldogságuk romjain virrasztó fényes elmék hordtak össze, mind itt van egy rakáson, a „többi rongykereskedőnek, ez únt fejek s megkorhadt szivek és rossz szenvedélyek oktatóinak“ műveivel együtt, vegyesen a jó a rosszal. Egy máglya üszkén hamvadjon-e hát el mind együtt, a rossz miatt a jó is? Megvessük-e hát, a mit az emberi szellem alkotott s könyvekben örökített meg, nemeset és nagyot, nemtelent és aljast egyaránt? Lemondjunk-e szellemünk jogairól, nem hallgatva jobb érzésünk sugallataira s visszafojtva sürgető lelkünk vágyait, mert hisz' a világ nem lett jobbá a jó könyvektől, de rosszabbá a rosszaktól? Oly kérdés, melyre — ha ebben az irányban halad tovább — a felelet végre is bizonyos közönyösség lenne. De az ellentétek okozta gyötrődésben elfáradt lélek egy magasztos erkölcsi eszmétől vesz új erőt: testvérekül tekintve az emberiség millióit, védeni őket s védelmet várni tőlük; ez az, miért csüggedni nem szabad. Mi dolgunk hát a világon?

— küzdeni

Erőnk szerint a *legnemesbckért*.

Erre a költeményre is ráillik, a mit a *Keserű pohár-ról* mondtak, hogy „nagy gondolatú költemény.“ Felöleli az egész emberiség sorsát, hangot ad annak, a mi annyi mély érzésü és vizsgálódó lélekben föl-fölmerülhet időnkint; a mi népek és országok ügyeit munkáló elméknek gondolkodása tárgyát teheti; nemes részvétet hirdet a milliók sorsa iránt, s mindenem felülemelkedő, minden nyügtől megszabadult, tiszta gondolattal fejezi ki az ember hivatását. A kétség, hogy mi lesz a küzdelem eredménye, fennmarad ugyan még aztán is, de bele nyugszunk, mert természetünk végességét be kell látnunk.

Nagyobb hullámszásba hozza a költő lelkét a problematikus jelenségek átérzése *A vén cigány*-ban, mely a kétség és bizonytalanság nyomasztó homályát erővel áttörő reménysugárnak kifejezése, a minden fájdalmat pillanatra elnyomni törekvő mámor-nak dythyrambikus kitörésével. A világi élet, mely „egyszer fázik, másszor lánggal ég“, melynek zürzavarában bukó és fölemelkedő népek sorsa hányódik-vetődik, a létért való örökös küzdelem zajlása kelt visszhangot a költői lélekben:

Kié volt ez elfojtott sóhajtás,
Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog, mint malom a pokolban?
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak, vagy vakmerő remények?

A felelet ezekre a kérdésekre ott van az emberiség multjában, abban az egyetemes fájdalomban, melynek okozóihoz és elviselőihez a biblia, mythos és történelem neveket fűzött, de a melyek időről időre megújulnak és végig sajognak a milliók lelkén. Megrendíti e fájdalom a költő keblét is, de a reménynek el nem nyomható érzete azzal a tudattal tompítja meg erejét, hogy a vihar hevében meg kell tisztulnia a világnak: „hadd jöjjön el Noé bárkája, mely egy új világot zár magába.“ Vörösmarty lelkének háborgó hullámai egy békéltető gondolatban simulnak szét, hasonlóan Arany csendes elmélkedésének és szelid resignatiójának nyilvánulatához:

Oh remélj, remélj egy jobb hazát!
S benne az erény diadalát:

Mert különben *sorsod és e föld*
Isten ellen zúgolódni költ.

Az a mindennapi tapasztalás, hogy az egyes ember csak játék a sors kezében, de igen gyakran a hozzá hasonló ember-társak kezében is, hogy a társadalmi jelenségek annyi panaszra és elégtelenségre adnak okot, sokszor indította a költőket arra, hogy szinte megfejtethetlen, s éppen azért kínos problema gyanánt állítsák maguk elé a világrendet. Vörösmartyban is megszó-
lal e miatt a tépelődés hangja; fáj lelkének, hogy az emberiség jeleseit gyakran korai halál rabolja el (*Kisfaludy-K. emlékezete*), míg a „nyomorút s bitort hosszúéleti kín s gyilkos öröm“ marasztja a földön, s az elnyomott méltányosság nevében kiált föl:

Csak a hitványnak van-e adva tenyészni gyönyörben
Szazadig, és sanyarún elhal az érdem előbb?

(*Vitkovics emlékezete.*)

Az erkölcsiség fogalmának egyik alkotó elemét teszi a *méltányosság* is, melynek a társadalmat szabályozó eszmék közt előkelő helye van. A méltányosság eszméje azt követeli, hogy mind azok, a kik a közös jó érdekében bármely téren, akár mint tudósok és föltalálók, akár mint hadvezérek és államférfiak, vagy költők, művészek stb. hasznos szolgálatokat tesznek, az összeség (társaság vagy társadalom) részéről *joggal* számíthatnak viszonzásra, méltányos elismerésre sőt jutalomra, s ezt az összességnek, ha másképp nem lehetséges, kényszer útján is kötelessége eszközölni. Egyik nyilvánulata ez a gyakorlati bölceletnek, mely a dolgok becsére vonatkozó ítéleteinken alapszik.

Ezt az eszmét fejezte ki Vörösmarty a fönnebb idézett sorokban negative, s egyebütt is, főleg gnómaszerű épigrammaiban, emléksoraiban, nem egyszer hivatkozik az igazság, jog és méltányosság eszméjére. Fényes inductióval állapítja meg az igazság fogalmát s ezzel kapcsolatban az érdem méltánylását *A Guttenberg-Albumba* cz. sorokban, hirdetve az igazság eszméjének hatalmát tudományban, jogban, erkölcsökben, s az igazság kifejlődésében látva legszebb jutalmát Guttenbergnek, ki az eszme terjesztésének eszközét nyújtotta az emberiségnek. Ha majd oszlik a tudatlanság sötétsége s a kitörő napfény elűzi a hamis tuda-

mány tanítóit; ha majd egyetemes béke foglalja el a gyilkoló erőszak helyét; ha majd a barommá aljasított ember és az önző zsarnok egyaránt igazi emberré javul; ha a terjedő világosságban nemes érzéssel józan értelem párosul:

Majd ha tanácsot tart a föld népsége magával
És eget ostromló hangokon összekiált,
S a zajból egy szó válik ki dörögve: „igazság!”
S e rég várt követét végre le küldi az ég:
Az lesz csak méltó diadal számodra, *nevedhez*
Méltó emlékjelt akkoron ad a világ.

A morális érzés Vörösmartyban nagy erővel nyilatkozott, erkölcsi ítéletei számot tevő tanok, és sok irányban megszólaló etikája egyik legszebb oldala költészetének. A jóra és szépre irányuló feltétlen tetszést az ethikai és esztétikai érzés közös alapjának hirdeti, szembe előtt a testi és szellemi erő, szépség és jóság az ideális czél, erre vonatkozik az *Emléksorok* második darabja (B. Weinckheim Máriának):

Ép legyen és lelkes, *testben, szellemben erős faj,*
Mely tőled létét nyerte, az új ivadék,
Hogy látásoknál mondhasa örömmel a honfi:
A ki szülé őket, *szép* anya, *jó* anya volt.

A jó és szép tettek érdemét emeli ki az *Ősök* cz. epigrammában is:

Mintha nem őstől származnál, légy *tetteid által*
Őse családoknak s a **haza** áldani fog.

Tisztán a jónak gondolatban, szóban és tettben rejlő becsét hirdeti egyik eléggé ismert gnómája (*Emlékkönyvbe*), mely örökké szép jelmondatául szolgálhat minden emberi törekvésnek:

Szólj, gondolj, tégy jót, s minden szó, gondolat és tett
Tiszta tükörként fog visszamosolygani rád.

A szorgalmat és erényt úgy tünteti föl, mint az ember valódi rendeltetésének két olyan tényezőjét, melyek biztosítják a törekvések sikerét (G. L. *Emlékkönyvbe*):

Két jó van, mi fölött sorsnak nincs semmi hatalma:
Szorgalom és az *erény*. Földön az, égben ez áld

Magát az erényt úgy tekinti, mint a mely a hiú ábrándok, vagy mulékony földi javak ellenében egyedül lehet csak a valódi

boldogság forrása: „boldoggá lelkednek erénye avasson.“ (*Emléksorok. 4.*)

Az eszköz és cél közti viszony megállapítását is fontos etikai momentum gyanánt emeli ki, a nyers anyagnak más és más célokra eszközül fölhasználásában erkölcsileg jó vagy rossz indoknak működését látja, p. o. a *Vashámorban*:

Kard, eke, láncz készül a vasnak gazdag eréből;
Táplál, véd, büntet: hármasan őrzi a hont.
Kard s láncz kinszer lesz *hódító* zsarnoki kézben:
Csak használni tud a pór *eke, ártani nem.*

Szinte összefüggésben látszik lenni ezzel a gondolattal egy másik szép gondolata a költőnek, melyből a szép és nagy példák követésének eszméje villan ki, midőn a béke áldásai közt folyvást előre haladó Angliát apostrophálja:

Adj példát honn s künn *jól tenni az emberiséggel,*
S e kis nép nyomodon küzdeni s élni tanul.
(*Miss P. emlékkönyvébe*)

Vörösmarty hazaszeretetének szép etikája nyilatkozik meg itt is, mint a már fönnebb méltatott *Jóslat*-ban, mely egészben véve csakugyan a honszeretet erkölcsstanának mondható.

A nefelejtshöz cz. rövid tanító költemény szinte egész kis kátéja a kötelességeknek, a legéletbevágóbb erkölcsi szabályokat fűzve egymáshoz:

Ne felejtsd el szent nagy esküdet, *király!*
Ne felejtsd a hálát, *nép,* ha feljutál,
Ne felejtsd el, *gyermek,* ősz szülőidet,
Szüld, ne hagyd elveszni gyermeked,
Ne felejtsd a *munkát* és *becsületet,*
Hogy a jutalmat a szerint vehesd,
Ne felejts el lenni *ember s hű barát,*
Soha ne felejtsd el, *honfi,* a hazát!

S e szabályokon kívül a nefelejtstről, mint az emlékezet virágáról szólva, a költemény azt az eszmét fejezi ki, hogy a jel, mint pusztá jel, lényeg nélkül, mit sem ér, hanem a mit jellel vagy szóval hirdetni szeretünk, azt komolyan akarni is kell.

Az akarat erejéből az erkölcsi bátorság jelensége fejlik ki, mely, hogy mennyire fontos etikai momentum, azt megint egy szép gondolatban jelzi a költő:

A ki napot keres, a vézszel megvini ne féljen,
Vagy közlélekként tűrje, ha porba szegik. *(Sas.)*

De másrészt a hatalomra törekvéssel és uralomvágygyal szemben óvatosságra int, egy nem éppen lyrai, de lyrai elemekkel vegyes epikai rajzban (*András és Béla*):

Oh nagyok! a magasabb fej diszét óva vegyétek:
Villám csapja meg a jobbot, mely kapdoz utána

Ebben a költeményben igazolja azt is, a mi a morálnak legfőbb feladata: az embereknek egymáshoz való viszonyát szabályozni, midőn rámutat az egyenetlenség, viszálykodás, féltékenység, irigység és gyűlölködés káros következményeire: „a vak visszavonás főt s országokat elront.” Ethikailag tekintve a harczy dicsőségnek is nagy árnyéka van, mert „a megöltek véreivel ragyogó szerencse: *gond és irigység* mostoha tárgya.” (*Berzsenyi emléke*) Mi a dicsőség? „tündöklő szivárvány, a napnak *könyekben* megtört sugára” — mondja Petőfi.

A jónak és rossznak, szépnek és rútnak megkülönböztetése első sorban értelmi működés, de a cselekvés indító okaiul való megkülönböztetése már az erkölcsi belátás körébe tartozik, s a finomult erkölcsi érzésnek a jó és rossz iránt nem szabad közönyösnek lennie. Az emberi méltósághoz mért fejlődésnek pedig nem lehet más célja, mint az értelmi tökéletesedéssel együtt járó erkölcsi tökéletesedés. Erre vonatkozik Vörösmarty egyik bordalának (*Jó bor*) jelentős reflexiója:

Ész és erény lát vig s bő szüretet:
Butult gasság ad mérget bor helyett!

Általánosan ismert és az emberiség közös tudatában bennlévő szabályok ezek, mert hiszen az erkölcsi törvényeket maga a józan ész szabja meg, de kétszeresen fokozódik értékök, ha egy nagy költő gondolatvilágának ragyogó keretébe vannak foglalva, viszont becsesebbé téve a költészetet, az emberiség oktatójává magasztva a költőt s megőrizve mindkettőnek legszentebb hivatását. Mert „ha a költészet lemond arról, hogy fölfogásban és érzésben tökéletesebbekké tegyen, nemes embervoltunkban fej-

leszzen bennünket, letette a világ legrégibb koronáját, sőt létezésének jogáról mondott le.“*)

Az erkölcsiség kell, hogy alapja legyen szellemi tökéletesedésünknek. Vörösmartynak erkölcs-bölcseleti eszméi hathatósan kifejezik ezt a tant, a társadalom és az egyén életére vonatkozólag egyaránt. De van egy költeménye: *Volt tanítványaimhoz*, talán az egyetlen szoros értelemben vett tankölteménye, tisztán ethikai tartalommal, mely egységes egészben összefoglalva kiválóan szép inventióval s nagy költői erővel hozza felsziure mindazt, a mi az erkölcsiséget illetőleg a költő lelkében mint gondolat és érzés összeforrva rejtőzött. Egy igazi nagy lélek szeretetének megnyilatkozása ez; örökös becsü tanítás, nemes intelem, kérő, szinte esdeklő figyelmeztetés nem csak hön szeretett tanítványai, hanem minden ifju számára. A lelket megkötő arany- és ezüstnél, de mindennél valóban drágább ajándékot hagyott e költeményében örökségül Vörösmarty az ifjuságnak. Az a szép álmkép, mely e költeménynek tárgya, a legszebb ideák egyike, melyeket költői képzelem az erkölcsiségről valaha alkotott. A csörgedező patakok mentén szendergő ifjúnak álmában megjelennek az erkölcsök és bűnök, jellemző alakban mindenik. Legelőljött a *lelki derékség*, mely fegyver nélkül is erős, azután az *ártatlanság*, „szép, mint a hajnali csillag“; a csendes kis *öröm*, az égi *vidámság*, a tiszta *szemérem*, a diszes *alázat*, („mert van *disztelen* is“) a nemes *adakozás* és a buzgó *hála*, a szép *mérséklet* és a tündökletes arczu *igazság*, melynek „fénye vakító a gonoszoknak;“ továbbá a nemes *engedelem*, békés *egyeség*, *takarékosság*, harczi *vitéség*, végre „valamennyinek öre:“ a jó *foglalatosság*. Megjelennek ismertető tulajdonságaikkal a bűnök is, legelőször a durva *gonoszság*, mely „erőszakos és vad,“ azután az undok *korhelység*, a buta *vesztegetés*, a fene *visszavonás*, melynek nyomában enyészik a kellemes élet; majd a rongyos és rusnya *fösvénység*, a nyugtalan elméjü *irigység* és kába *hazugság*, a nyavalyás *mértéktelenség*, és a gyáva *kevelység*, mely „tűrni való, ha nagy érdemeken épülne dagálya, de ki ne gyülölné, ha üres s csak szél tömi keblét“, végre a tiltott *gyönyörűség*,

*) Bpesti Szemle, 146. — 333. l.

melynek „pokol ég kin-tépte szivében,“ s a *zabolállanság*. Lé-
száll közójök a csábító *szerencse*, s örvendenek neki a bünök,
mig a jeles erkölcsök nyugodtan maradnak ellenében; de aztán
megjelenik az *ösi halál*, s ekkor elnémul a bünsereg, a jeles
erkölcsöket pedig „fergeteg és szélvész, földrengés, hegyszaka-
dások meg nem ijeszthetik, mert belső nyugodalmukkal nem
birhat erőszak, s külső romlásnak rajtok nincs semmi hatalma“.
A költői képhez ezt a szép intelmet fűzi a költő:

Adjatok a jónak tágas helyet ép szivetekben,
Sőt úgy töltsétek meg azont e mennyei kincscsel,
Hogy minden szilaj érzések kiszoruljanak onnan

— — — — —
Foglatossággal győzzétek időtök *unalmát*,
(Mert ez sok *rossznak nevelő dajkája*) s ha néha
Játszotok: a játék *nemes ifjuhoz legyen illő*.

Kevés magyar költemény van, melyben az erős didaxis oly
szép harmoniában olvad össze a költői elemekkel, mint ebben,
egyformán érdekelve az elmét, szivet és képzelmet; egészen a
fiatal lélekhez van mérve, az ifjuság számára irt magasztos böl-
cselet, melyet minden ifjunak meg kellene tanulnia s élete je-
ligéjeül választania.

A költő bensőleg többnyire az ideálok világában él, a té-
nyek és jelenségek örök szép formája lebeg szemei előtt, s így
naponkint tapasztalhatja ez ideálok, e szép formák visszáját, meg-
tagadását. Csoda-e, ha lelke el-elborul, ha a nemesebb törekvé-
sek iránt való hite meg-mogrendül, s helyét egy sötétebb világ-
nézet, pessimistikus szemlélődés foglalja el. Innen van, hogy majd
minden nagy költőben ráakadhatunk a pessimismus nyomaira.
Vörösmartynak különösen egy költeménye, *Az emberek*, egészen
a lelkét egyidőre elfoglaló sötétebb világnézet hajtása. Fájdalom-
mal telik meg szive, midőn végig jár tekintete a világon s min-
denütt disharmoniába ütközik. Törvényért kiált a nép, s a tör-
vény újra öl, — bukott a jó, tombolt a gaz merény; az ember
számára a föld még sírnak is kemény. Pedig a földet dússá tette
az ember szorgalma; mégis nyomasztó az ínség és szolgaság, s
oly régi a gyötrellem; mi hát a kevés: az erő vagy az erény? Az
ész és a rosszakarat szövetsége állattá, ördöggé teszi az embert,

hogy pusztítsa az *embert*, mely homlokán hordozza a „testvér-gyűlölési átok“ bélyegét s haladásával csak bűneit gyarapítja. Minden arra mutat, hogy „nincsen remény!“

Ez a sötét reménytelenség azonban ily kirívó alakban nem jellemző oldala Vörösmarty világnézetének; mély érzése és átható tekintete fölfedezi ugyan az anyagot, mely keserűségével megrontja az erkölcsi öröm élvezetét, de a helyett, hogy élesebb és türelmetlenebb kifakadással illetné, többnyire inkább gúnyba olvasztja föl; s ez a irónikus hajlam egyik legszebb vonása jellemének, mert nevető álarcz alatt mélyen érző és melegen szerető szívet rejt. Azért mondta Kemény Zsigmond, hogy „Vörösmarty gúnyolt, mert szeretett.“ Szerette az emberiséget, de mindenek fölött a magyar embert és hazáját. Iróniája is legtöbbször hazafias költeményeiben nyilvánul, többnyire szeliden, de néha élesebben is. A gúny a bölcselő elme játéka, mely a szembeszökő, kirívó ellentétek összehozásában leli kedvét, s minthogy eljárását a gyorsaság jellemzi, magyarázat helyett a kész eredményt adja. Bőséges példát nyújt erre Vörösmarty epigrammaiban, különösen az *Egy politikus költőhöz cz.* ciklusban.

De iróniája néha, mikor hatnia *kell*, szinte a sarcasmusig megy, mint *Az úri hölgyhöz* egyes vonatkozásaiban, melyeknek erkölcsi ereje a tények szembetünő ellentétességén alapszik; mert leplezetlen őszinteséggel mutat rá a költő arra a visszás jelenségre, hogy a magyar úri nőnek éppen hona iránt nincs szívében részvét, holott szereti a pompát, a hizelgő csapodárságot, hintót, lovat, sőt hitvány ölebet is és selymeért *imádja* a bogárt; csillag az ilyen nő, tündöklő, de üdvtelen; asszony, a „leggyarlóbb, semmi más! — gyöngéd, hol annak lenni árulás, szívtelen, a hol égnie kellene.“

Enyhébb, mondhatni, játszi gúny jellemzi *A sors és a magyar ember-t*, melyben mosolygó philosophiával leplezi le a magyarnak egy nagy hibáját, azt az álmodozó tétlenséget, mely mindent a sorsra bíz és kényelmesen lesi a „sült galambot.“ De a költemény befejezése áthajlik az érzelmesbe egy megható fordulattal, midőn a személyesített sors maga is megsokalja, a mit a magyarra mért, s őszinte jószándékkal kérdi, mivel segítse hát,

— de a magyarnak fölébredt önérzete nem kér többé semmit, küzd a jólétért *önerejéből*. Ez a költemény „a legszeretetremélőbb irónia és kedélyesség vegyületéből támadt“ — mondja Kemény Zs. Szakasztott párja a *Mit csinálunk?*; gúnynyal vegyes életbölcselet, mely arra a kérdésre, hogy mit csinálnak Magyarhonban, feleletül irónikus megjegyzések közt jelez egy-egy tényt, mintha csak egy anyagi jólétben úszó „kulturnemzetbeli“ idegen utazónak gúnyos észleleteit olvasnók; de azután nyomban odaállítja a költő minden észlelet mellé az életbölcselet komoly célzásait is: ha enni, inni, álmodozni, gondolkozni, szavakkal hadonázni, félig meddig dolgozni és terveket szöni tudunk: majd ha ember kell a gátra, korhely-, álmos-, méla-, nyelves-, gyenge- és gépi-gyáván ne maradjon senki hátra,

Minden ember a mihez tud,
Ahhoz lásson télen, nyáron,
S a paraszt borbély helyében
Úr— szakállat ne kaszáljon.
És hogy aztán,
Majd ha ember kell a gátra,
A ki hitvány,
Félre tölünk, menjen hátra!

Az Aesopus rókájának karakterizáló észrevételére emlékeztet a *Pipiské*-nek az a néhány sora, melyek ugyancsak hatékony iróniával azt fejezik ki, hogy az ember becsét *értelmi műveltsége teszi*:

Mit használ szép szemed, ha csak *bámulsz* vele?
És nádszál termeted? csak lengeség jele.
— Mi haszna vagy fehér, ha kebled jégverem?
S fejed *szép fürt* alatt *egy eszmét sem terem* . . . .

Az élet változatos jelenetei, az egymást fölváltó mozzanatok, a kezdet és vég minduntalan eszméltetnek a mulandóságra, melynek fogalma az életnek s tüneményeinek rövidségét, hamar tűnő voltát juttatja eszünkbe. A földi dolgoknak hamaros múlása gyakran foglalkoztatja a költőket:

— minden, minden a világon
Csak álom, *tünedékeny* álom.
Mulandóság a királyok királya,
Ez a világ az ő nagy palotája

énekli Petőfi;

Egy virágbimbót tűzök édes Emmim,
Gyenge melyedhez : valamint te, oly szép
S mint mi : *mulandó*

sohajtja Berzsenyi is. A mulandóság eszméje Vörösmartynál is előfordul, de gyakoribb tárgyát nem teszi költői elmélkedéseinek, inkább csak futólagos reflexióként jelenik meg itt-ott, mint p. o. a *Virág és pillangó*-ban :

Egy rövid nap tüneménye létünk,
Elmúlik, míg örömet cseréltünk.

Általában a mulandósággal foglalkozik *Az ember élete* cz. költemény is, de csak azért, hogy annál meggyőzőbben emelje ki a *halhatatlanság* eszméjét, hirdetvén, hogy a ki nemeset, nagyot kezdett vagy művelt, ki — mint Arany mondja — „milliókra költé dús élte kincsét“ : az nem halhat meg,

S idő és a világ
Bevégzik a művet,
Mit véghez jutni sors
S élet nem engedett.

De nem csupán ily értelemben, nagy szellemekre vonatkozólag, hirdeti a halhatatlanságot, hanem elfogadja és támogatja az emberiség egyetemes hitét is a lélek halhatatlanságáról, ket-tősnek véve a lélek életét, mely a test halála után tisztultan újra kezdődik. Kitetszik ez a Hubenayné emlékére írt sorokból, midőn azon gondolat ellenében, hogy a kit a koporsó magába zárt, az onnan nem szabadul ki soha, így elmélkedik :

Vagy játék-e ez is ?*) s csak *most kezdődik az élet*
És e függöny után feltűnik, a mi való ?
S a kirepült lélek *szabadon megy* vágyai szárnyán,
Merre hiába vivott földi hatalma szerint ?

Vallás-bölcséleti tanokra is akadunk Vörösmarty költészetében, főleg az isteneszmét illetőleg, és pedig azon a helyes és jogos bölcséleti alapon, hogy Isten eszméje az emberi tudatban egyik legmélyebben rejlő, tehát velünk született eszme, melynek befogadására eredetileg képesítve vagyunk. Azon kívül, hogy a költő Istenhez való viszonyunkat imádás, hódolat, kérelem stb. alakjában, mint lelkének vallásos érzelmeiről tanúskodó jelensé-

---

*) Hubenayné színésznő volt.

get költészetének több helyén kifejezi, különösen két epiko-lyrai darabjában: *Salamon*-ban és *A szent ember*-ben juttatja világos kifejlésre az isteneszmére vonatkozó nézetét. Az előbbi költeménynek ebből a szempontból való magyarázata Erdélyi Jánostól ered, ki azt mondja, hogy ez a se nem epikai, se nem lyrai költemény, hanem „poesis, azaz minden elem együtt“, azt tanítja, hogy „az ember fölött valami uralkodik“, nevezze a bölcsélet azt a valamit akárminek, s hogy az ember ezen fölött uralkodón „ki nem fog, bármi gógös, bármi ábrándos.“

A szent ember-nek tárgyát és eszméjét Mikesnek 206-ik leveléből vette ugyan Vörösmarty, de már azzal, hogy a tárgy és eszme szépsége meghatotta és arra bírta lelkét, hogy költőileg átdolgozza, tényleg tanusítja, hogy e gondolatot a saját gondolataival egyezőnek szereti tekinteni. Az alapeszme abból az ismeretes kis történetből fejlődik ki, hogy egy püspök tengeri útjában egy szigeten megpihenvén, emberszót halla, mintha valaki imádkoznék, s közelebről tekintvén a dolgot, csodálkozással tapasztalá, hogy egy öreg remete *átkok közt* imádkozta az Istent. Oktatást adott a remetének az imádság módjairól, s aztán embereivel tovább hajózott. A remete azonban elfelejté a püspök utasításait és a tenger vizén a hajó után kezdte futni, s kiáltozá a püspöknek, hogy elfelejtette az imádságot. A püspök látván e nagy csudát, mondá neki: atyámfia, csak úgy imádkozzál, a mint eddig imádkoztál. „Ebből a példából látszik — teszi hozzá Mikes — hogy az Isten a *szív* imádságát szereti és *nem a szánkra* figyelmez.“ Ezt a fölötté szép adomát választotta ki Vörösmarty formául, hogy bele öntse erkölcsi és vallási bölcséletének egy szép tanát:

*Csalfa szívre, ezifra szóra,
A szerencsés hazudóra
A világ hallgat bolondul,
A magas menny meg nem indul,*

a hogy Shakspeare is mondja: „szó *eszme nélkül* mennybe soh' se hat“! — De van egy szép gnómája is Vörösmartynak, mely azt tanítja, hogy Isten létét, hatalmát és jóságát a *posteriori* következtethetjük, műveiből tanulhatjuk és érezhetjük:

A természet örök könyvét forgatni ne szűnjél :
Benne az Istennek képe leírva vagyon.

Vethetünk egy futó pillanatot Vörösmartynak oly nemü bölcselkedésére is, minő Horátiust jellemzi, s melyet tán kizárólagosan *költői életbölcselet*-nek mondhatnánk. A jelennek okos élvezetét, az alkalom megbecsülésének elvét, az időnek és a benne jelentkező örömnök becsét hirdeti ez a bölcselet. Bordalaiban itt-ott elszórva jelentkeznek efféle gondolatai, de határozottabb alakban kifejezett horátiusi bölcseletnek nincs jelentősebb nyoma lyrájában. Egy helyen (*Hűség*) jelenti ki nyomatékosabban az élet örömeiről, élvezetéről, a *mulandó* gyönyör megragadásáról keletkezett gondolatait, a „minden órának leszakaszod virágát“-féle elvet :

Mely gyönyört az óra ád,
Úgy tekintsd, mint rózsafát,
Melynek kurta ifjusága,
Hervadandó szép virága —
— — — — —
Mely gyönyört az óra ád,
Vedd s köszöntsd el poharát.

Mennyire kimagaslik e conventionális költői életphilosophia mellett, mennyire megragad elmét, szívet egyaránt az a magvas, egészen Vörösmarty egyéniségére valló, egy komoly és érett férfi mélyen érző szívének legmélyéről felbuzgó bölcselet, mely nem csak Vörösmarty költészetének, hanem az egész magyar lyrának egyik legszebb termékében : *A merengőhöz* cz. bölcselődalban nyilvánul. Része van e bölcseletben a szerelem hevének, a szeretet gyöngédségének és az igazság erejének. Szerelme ihlette a költőt megírására, a szeretet fűzte egymáshoz eszméit, s tapasztalatainak igazsága teszi meggyőzővé szavait. A lélek csendes boldogságának magyarázata ez, egyszersmind védelme csábítója és megvesztegetője, az *ábrándozás* ellen, mely „az élet megrontója, s mely kancsalúl *festett* egekbe néz.“ A milliók között miért oly kevés a *valódi* boldog? Mert csalóka úton kereste a boldogságot, mert színes képzelem alkotta reményei légváarak valának, s mert képzelt csalódása bizalmatlanná tette a jövő iránt is. Vörösmarty ifjúkori szerelméhez társul szegődött a **reménytelenséggel együtt sorsának és helyzetének tudata is, mely megtanította lassan-lassan lemondani s kárpótlásért bizalommal a**

jövőhöz fordulni. Egész életét jellemző szerénysége, a megélhetésnek súlyos gondjai, melyek fiatal korának örömeire árnyat vetettek, megérlelék benne a boldogság fogalmát.

Mi az, mi embert boldoggá tehetne ?
Kincs ? hir ? gyönyör ? Legyen bár mint özőn,
A *telhetetlen* elmerülhet benne,
S nem fogja tudni, hogy van *szívöröm*.

Az ábrándozónak lelkében vágyak támadnak, melyek csak fokozzák az égető szomjat, de ki nem elégítik ; az ábrándos mohón rohan a fény után, mint az esti lepke, hogy elvakuljon tőle, és szárnyait leperzselje a láng ; pedig

Kinek virág kell, nem hord rózsaberket ;
A látni vágyó napba nem tekint ;
Kéjt vesz, ki sok kéjt szórakozva kerget :
Csak a *szerénység* nem hoz vágya kint.
Ki *szívben* jó, ki *lélekben* *nemes* volt,
Ki életszomját el nem égeté,
Kit góg, mohó vágy s fény el nem varázsolt,
Földön *honát* csak olyan leheté.

Az ábrándokban élő olyan, mint a kis gyermek, ki öntudatlan önzésében kezét nyújtja mindenért, mi neki megtetszik, és sírásra fakad, ha kívánságát nem teljesítik. A mult emlékeiből s a jövőnek homályos képeiből egy külön világot alkot magának s eltűnik benne, mint selymében a bogár. Emlékeinek és alaktalan vágyainak élve maga sem sejtí, mily közel áll az *önzökhöz*. Pedig „csak az önzőnek nincs vizsgálása a földön,“ — mondja a Karthausi. A világ folyásában milliók különböző sorsa hullámozik, s ki e hullámozást csak azért szemléli, hogy sorsát a másoké szerint mérlegelje, könnyen boldogtalannak érzi magát.

Egész világ nem a mi birtokunk ;
A mennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.

Hasztalan epedünk a multért ; képeit visszaidézheti az emlékezet, de életet nem adhat nekik semmi varázsló hatalom. A jövő sem tőlünk függ, csak a mennyiben határozott tervünkhöz és akaratí erőnkhez képest kilátásaink lehetnek ; de a kinek vágyai

multat és jövőt egybeölelten a multnak formáiba öltöztetnék a jövőt is, az nem csak lelke nyugalmát kockáztatja, hanem a kínálkozó jelent is elveszti szem elől, s a mi benne érezni, gondolni és szeretni való volt, a közelben kínálkozó élvezetet, a birhatót, csalfa „álompénzen“ eladja :

Várt üdvöd kincse bánat ára leszen,
Ha kart *hízogó ábrándokra* nyitsz.

Melyik több e költeményben : a bölcselem-e, vagy a költészet? Egymást hatják át. Bölcs gondolatokon átragyogó költői képek, s költőileg kifejezett mélységes életphilosophia. Egészben véve pedig, első sorától az utólsóig, az, a minek Vörösmarty életírója nyilvánította : a *boldogság bölcselete*.

Jogos-e a reális élet mozzanataihoz és követeléseire erősen lekötött elméknek az a véleménye, melyet -- úgy tetszik -- reális korunk nézetéül is szeretnének általánosítani, hogy a költészet akár a költőre, akár az olvasóra nézve immár csak időtöltés, és az ideálokkal való foglalkozás naiv és érzogős, vagy éppen beteges képzelgésű lelkeknek való? Igaz-e, hogy most már a költészetnek, ha hatni akar, el kell tanulnia a gépek zakatolását, az újabb társadalmi élet jelszavait, eszközévé szegődnie a rohamosan haladó napi életnek, leszállania az egyesek és tömegek nyers természetességéhez? Feleljen rá lelkünk, melyben a nyüzögő anyagi élet zsibongó hangja sem tudja elnémítani, elnyomni egyszer a tökéletesebb felé irányuló sejtelemnek, mászor valami nemesebb s tisztább vágynak, olykor az emberiségre kiterjedő szeretetnek hangját, melynek édes melodiája átreszket egész valónkon. Vagy mi teszi azt, hogy Dantenak egy tekintete, Shaksperenek egy sora, Goethének egy gondolata, Petőfinek egy rövid dala, Aranynek egy képe, Vörösmartynak egy szava megremegtet, föleszméltet, földerít, könyekre fakaszt, elkomorít és lángra gyújt? . . . Az *igazi*, az ihletett, az ideált kifejező költészet, melynek hódolunk akarva, nem akarva, mely észrevétlen letörli kenyérkereső munkánk verejtékét, melynek forrásaihoz vissza-visszatérünk üdülni, pihenni, megvigasztalódní s új erőt szerezni.

Ilyen költészet fakad a nagy költők lelkéből, ilyen költészetnek volt forrása Vörösmartynak sok nagyot és igazat gondoló, sok szépet és nemeset érző lelke. Volt idő, mikor az élő magyar költők közt őt tartották „legnagyobb“-nak, de megérhette, hogy arra a rangra fölemelkedett más is. Az idegen nemzetek büszkén emlegetik nagy lőtőiket egymás mellett *egyenlő* rangban. Vörösmartyra nézve szükséges e a „rivalitás“ kérdését fölvetni? Legyen erre felelet az ő költészete.

Pintér Kálmán.

II.

A TANÁRI KAR.

a) Rendes tanárok.

Szám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben tanított:	Hetenkinti tan- órák száma		Észrevételek
				Tanárkodási éveinek száma	Tanárkodási éveinek száma	
1.	Bartos József,	Történelem, Földrajz,	VI., VII., VIII., I. A., I. B.,	16	16	Tanácskozmányi jegyző.
2.	Drajkó Béla,	Hittan, Latin nyelv, Görög nyelv,	VI, VI., VI., VII.,	18	14	VI. osztály főnöke.
3.	Füredi János,	Hittan, Német nyelv, Latin nyelv,	V. A., V. B., V. A., V. B., VI. VIII.,	18	21	V. B. osztály főnö- ke; hitelemző.
4.	Karátsonyi Miklós	Mennyiségtan	II. B., III. A., IV. A., V. A., V. B.,	18	10	
5.	Lévay Imre,	Hittan, Német nyelv,	VII., VIII., VIII.,	6	24	Igazgató; hitelemző.
6.	Dr. Maywald József,	Latin nyelv, Görög nyelv,	V. A., V. B., V. A.,	17	20	V. A. oszt. főnöke; a tanári könyvtár őre.
7.	Molnár Pál,	Hittan, Német nyelv, Latin nyelv, Történelem,	I. B., III. B., IV. A., IV. A., IV. B.,	18	14	IV. A. oszt. főnöke.
8.	Pap. ev. János,	Latin nyelv, Görög nyelv,	II. A., VII., V. B.,	18	6	II. A. oszt. főnöke.
9.	Pintér Kálmán,	Magyar nyelv Bölcsészet,	II. A., V. A., V. B., VII., VIII.	17	15	VII. osztály főnöke; a „Gyakorló iskola“ vezetője.
10.	Pruzsinszky Pál,	Hittan, Latin nyelv, Történelem,	II. A., II. B., III. B., III. A., III. B.,	18	3	III. B. oszt. főnöke; hitelemző.
11.	Rauchbauer József,	Hittan, Mennyiségtan	IV. B., I. B., II. A., III. B., IV. B., VI.	18	15	IV. B. oszt. főnöke; az énekiskola gon- dozója.

Kegyeztanítói áldozópapok.

Szám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott :	Osztályok, melyekben tanított :	Hetenkinti tan- óráinak száma	Tanárkodási évének száma	Észrevételek
12.	Réti Ferencz,	Hittan, Magyar nyelv Latin nyelv, Földrajz,	III. A., I. B., I. B., II. B.,	19	3	I. B. oszt. főnöke.
13.	Sarang József,	Hittan, Német nyelv, Természet	I. A., VII., IV. A., IV. B., V. A., V B, VI.,	18	10	A természetrajzi és vegytani szertár óre.
14.	Dr. Schmidt Ágoston,	Mennyiségtan Természettan Fiz. földrajz	VII., VIII, VII., VIII., III. A., III. B.,	17	25	A természettani szertár óre.
15.	Szölgvény János,	Magyar nyelv Történelem, Földrajz,	IV. A., IV. B., V. A., V. B., II. A.,	18	17	
16.	Tomcsányi Béla,	Világi Testgyakorlás	I—VIII.	26	8	A tornaszerek óre.
17.	Tóth György,	Latin nyelv, Görög nyelv,	II. B., IV. B., VIII.,	17	15	II. B. oszt. főnöke.
18.	Dr. Vámos Károly,	Magyar nyelv	II. B., III. A., III. B., VI., VIII.,	17	17	VIII. oszt főnöke.
19.	Vékony József,	Hittan, Magyar nyelv Latin nyelv,	IV. A., I. A., I. A., I. A.,	18	15	I. A. oszt. főnöke ; hitelemző.
20.	Weigang József.	Hittan, Német nyelv, Latin nyelv,	III. A., III. A., IV. A., IV B, III. A.,	18	20	III. A. oszt. főnöke
21.	Weixlgärtner Vince, akad. festő.	Világi Rajzoló mért Szépirás,	I—IV., I—II,	24	32	A rajz-szerek óre.

b) Rendkívüli tanárok.

1. Rauchbauer József, k. t. r., a műéneknek,
2. Rayé Lajos, világi, a francia nyelvnek,
3. Füredi János, k. t. r, a gyorsírásnak,
4. Dr. Pákozdy Károly, világi, az egészségtannak tanára.

III.

Tudósítás a tanintézetről.

Az 1888—89-iki tanévet megelőzőleg augusztus hó 29. 30., 31. napján tartattak a beíratások, a felvételi és javítóvizsgálatok. — Szeptember 1-én volt az ünnepélyes „Veni Sancte“, mely napon, valamint 2. és 3-ikán folytattak a vizsgálatok: a pótló érettségi vizsgálatok miatt a rendes előadások 10-én kezdődtek.

Nagyságos Dr. Lutter Nándor, kir. tanácsos és tankerületi kir. főigazgató úr március 11—16. tartotta hivatalos látogatását.

A június hó 3—7. megtartott érettségi vizsgálatok nagyságos Dr. Lutter Nándor, kir. tanácsos és tankerületi kir. főigazgató úr elnöklete alatt tartattak.

I. Vallási és fegyelmi ügy.

Az ifjuság, a téli időszak kivételével naponkint sz. misét hallgatott, melyet vásár- s ünnepnap keresztény oktatás előzött meg; ötször végezte ez évben a sz. gyónást és ugyanannyiszor járult az Úr asztalához; a husvétii sz. gyónást a szokásos sz. gyakorlatok előzték meg; jelenvolt az anyaszentegyház által rendelt nyilvános körmeneteken is. A pünkösdi ünnepek alkalmával közel 100 tanuló részesült a bérmálás szentségében. — A dicsőségesen uralkodó I. Ferencz József ap. király s ő felsége a királyné magas névnapjain és a koronázás évfordulóján — mint nemzeti ünnepeken — október 4.-én, november 19. én és június hó 8.-án ünnepélyes sz. misék tartattak. Gyászistentisztelet volt boldogult Rudolf trónörökös halála alkalmával febr. 6.-án és boldogult I. Ferencz király halálának évfordulóján, márczius 2.-án.

A hittani vizsgálatok méltóságos és főt. Márkus Gyula pápai házi praelátus, apát-kanonok és központi papnöveldei kormányzó úr mint érseki biztos jelenlétében tartattak meg május hó 9.-én, június hó 11. és 12.-én. — A más vallású tanulók a hittanban saját lelkészeiktől nyertek oktatást, az előmenetelről pedig bizonyítványt.

Az iskolai törvényeket az év folytán kétszer olvasta fel az igazgató az ifjuságnak.

II. Egészségügy.

Általában az intézet egészségügyi viszonyai jók voltak és sem a tanulók közt, sem magában az intézetben olyan és tömegesebb betegedések nem fordultak elő, melyek az intézeti orvos közbelépését igényelték volna. A kerületi orvosok a családokban előfordult ragályos betegségek alkalmával az ott lakó tanulókat az előadásoktól visszatartották. A január hóban megkezdett egészségügyi előadások látogatására az idén is csak a VIII. osztálybeli tanulók köteleztettek, kik közül 36 kapott tanjegyet. A tanulók szorgalma és előmenetele általában kielégítő volt.

III. Tanácskozások.

A nevelésben és oktatásban szükségelt egységes eljárás és egyöntetű módszer érdekében megtartattak a nm. vall. és közokt. m. kir. miniszter úr által 1876-iki július hó 2-én kiadott középiskolai rendtartás 26., 36—38. és 44—46. pontjai szerint a tanácskozások. Az ellenőrző tanácskozás eredményéről a növendékek és szülők értesítettek.

IV. Gyakorló iskola

A Gyakorló iskola az 1888. szept. 30-án tartott alakuló gyűléssel kezdte meg ez évi működését. Rendes tagjai voltak a két felső osztály tanulói, bejáró tagjai a 6. oszt. jobb tanulók, kik szavalatokkal is fölléphettek. Tisztviselők: Reibner Márton jegyző, Ott János könyvtáros, Simó Károly pénztáros, 8. oszt. tanulók; Kégl János aljegyző, Schneider Béla alkönyvtáros, 7. oszt. tanulók; ezeken kívül a 8. osztályból 6, a 7-ikből 4 bíráló.

Tartott a Gyakorló iskola 20 rendes gyűlést, melyeknek tárgyai az elfogadott dolgozatok és bírálatok, továbbá szavalatok és ezeknek rögzített bírálati voltak, mindig a vezető tanár útbaigazításai mellett. Benyújtottak a tagok 56 dolgozatot, és pedig 36 költeményt. 20 prózai művet, melyek közül 12 értekezés, 8 pedig rajzféle volt. Szavalat volt 59, dicséretes eredménnyel 14.

A könyvtár gyarapodott vétel útján 28, ajándék útján 13, összesen 41 kötetel. — A pénztárban maradt 184.70 frt és 2 ₪

A febr. 17-és 24-én tartott szavaloversenyen a komoly szavalatra kitűzött díjat Reichl Károly 6. oszt. tanuló, a komikus szavalat díját pedig Voggenhuber Oszkár 8. oszt. tanuló nyerte el; az előbbi a Gy. i. pénztárából 1 ₪-at, az utóbbi gr. Károlyi Imre 8. oszt. tanuló ajándékát: 1 ₪-at.

Pályázatok:

1) a magyar irodalomból: Vörösmarty drámáinak aesth. fejtegetése a Kisfaludy K. utáni dráma ismertetésének keretében; jutalma 2 ₪,

nyertese Simó Károly 8. oszt. tanuló; dicséretet aratott Schneider Béla, 7. o. tanuló;

2) a német nyelvből: Goethe „Iphigenie auf Tauris“ cz. drámájában a főszemélyek jellemzése németül; jutalma 1 H , nyertese Éber Antal, 8. oszt. tanuló;

3) a latin nyelvből: Horátius Satiráinak I. könyvéből a 4. satira helyes magyar fordítása megfelelő fejtegetésekkel: jutalma 2 H , nyertese Antal Jenő, 8. o. tanuló; a második díjat (1 H) Reibner Márton 8. o. t. a harmadikat (5 frt.) Eber Antal 8. o. t. nyerte; a két utóbbi jutalom nt. Fűredi János tanár úr szives ajándéka;

4) a görög nyelvből: Az Ilias alapján Achillesnek kidomborodó képe s az illető énekek valamelyikéből 50–60 sornak verses fordítása; jutalma 1 H , nyertese Domanek László, 8. oszt. tanuló

5) a történelemből: Zsigmond és a magyar alkotmány; jutalma 2 H , nyertese Vásárhelyi Zoltán, 8. oszt. tanuló;

6) a természettanból: Az ember szövetségben a természet erőivel; jutalma 1 H , mely azonban a pályázónak nem adatott ki.

E dolgozatokat a 8-ik osztályban működő szaktanárok bírálták meg, a jutalmak pedig a Gy. i. pénztárából kerültek ki.

A záró-gyűlés a főgymn. énekkar közreműködésével az igazgató és a tanártestület jelenlétében május 12-én volt; ez alkalommal osztattak ki e jutalmak.

V. Gymnasiumi énekiskola.

Az énekiskolának a lefolyt tanévben 57 kezdő, 59 haladó, összesen 116 tagja volt, kiket heti 5 órában Rauchbauer József k. r. tanár tanított. Miként a megelőző években, úgy most is főleg a szabatos egyházi énekekre fordítottatott kiváló gond. Az előadott nagyobb szerzemények közül megemlítendők Maresch, Seyler, Kempter, Langer és Pembauer miséi Liszt koronázási miséjének „Credo“-jával, melyeket az énekkar nem csak a gymnasium kápolnájában, hanem a főváros egyéb templomaiban is előadott. Az isteni szolgálaton kívül az énekkar több gymnasiumi ünnepélyen is működött; nevezetesen 1838. nov. 4-én Lévay Imre főgymn. igazgató úr, nov. 29-én pedig ngos és ftdő Kalmár Endre kir. tanácsos s tartományi rendfőnök úr névünnepeinek előestéjén; mindkét alkalommal nagyszámú és díszes közönség előtt; f. é. ápril 6-án pedig jótékony célú hangversenyt rendezett, mely a gymn. segély egyesület alaptökéjének gyarapítására 158 frt 40 krt jövedelmezett.

VI. A Természettudományi tanszerek.

I. A természettani szertár részére vásároltatott: 1) Süss-féle fizikai egytetemes állvány a szükséges felszereléssel; 2) 1 Tyndall-féle készülék a hőokozta tágulás kimutatására; 3) 1 előadási telefon; 4) Foucault-féle inga-készülék; 5) Mahl-féle hullám gép; 6) Tyndall-féle fénytörési készülék; 7) Ábt-féle súlypont készülék; 8) Tyndall-féle készülék a fajmeleg bemutatására; 9) Edelmann-féle ellenállási oszlop.

II. A természetrajzi gyűjtemény ajándékozások útján szaporodott.

Ajándékozás folytán a következő tárgyak járultak a gyűjteményhez:

1) Emlős állatokban: 1. *Mustela erminea*, Dezsőffy Aurél V. B) oszt. t.-tól. — 1. *Cricetus frumentarius*, Reichl Kálmán I. A) oszt. t.-tól. — 2) Emlős csontvázakban: 1 *Homo sapiens*, 1 *Ovis aries*. 1 *Erinaceus europaeus*, 1 *Bos taurus*, 1 *Felis domestica*, 1 *Lepus timidus* fogazata, Székely Antal VIII. oszt. t.-tól. Madarakban: 1 *Gallinula chloropus*, Palman Endre V. B) oszt. t.-tól. — 1 *Strix flammea*, 1 *Arcus aeruginosus*, Reichl Károly VI. oszt. t.-tól. — 1 *Crex pratensis*, gr. Keglevich Miklós IV. A) oszt. t.-tól. — 1 *Troglodytes parvulus* 1 *Vanellus cristatus*, 1 *Fringilla canaria*, Dezsőffy Aurél V. B) oszt. t.-tól. — 1 *Ibis falcinellus*, 1 *Butco vulgaris*, T. Wehner Gyula tanár úrtól. — 1 *Strix bubo*, Navratil Dezső I. A) oszt. t.-tól. — 3 db Kolibri, Siklóssy József VI. oszt. t.-tól. Madárfészekben és tojásokban: Dezsőffy Aurél V. B) és Waszilievics László IV. A) oszt. tanulók. — Hüllőkben: 1 *Testudo graeca*, Fölser István IV. B) oszt. t. — A csigák és kagylók gyűjteményét szaporították: Kauser Jakab és Navratil Dezső I. A) oszt. tanulók. — Az izeltlábu állatokban: Ez állatkör gyűjteményének gyarapításához különösen Dezsőffy Béla úr ő nsga több százra menő példánnyal járult, gyarapították még: Bredl Sándor V. B) Komjáthy Pál, Vaszilievics László IV. A) és Haberhauer Zoltán I A) oszt. tanulók.

2) Növénytani tárgyakban: 1 *Hylesinus fraxini* által megrágott farészlet, Bernáth József úr ő nsgától. — 1 *Flora alpina*, Székely Antal VIII. oszt. t.-tól.

3) Ásványtani tárgyakban: 16 db csiszolt ásvány a magyar tengerpart vidékéről, Rapaics Radó minisz. tanácsos úr ő méltóságától — 500 dbból álló ásványgyűjtemény, Dr. Gschwindt György budapesti ügyvéd úr ő nsgától. — A gyűjteményt szaporították még Skrzypiec József V. A) Budai Aladár IV. B) és Surgoth Gyula IV. B.) oszt. tanulók.

Kedves köteletségünknek tartjuk az intézet nevében köszönetet mondani mindazon jóttevőinknek, kik tanintézetünk szertárát a felsorolt tárgyakkal megajándékozták, vagy — a felsoroltakon kívül — bármi csekélységgel is gyarapították; de főleg hálás köszönettel tartozunk Rapaics Radó minisz. tanácsos úr ő nsgának és Dr. Gschwindt György buda-

pesti ügyvéd úr ő nsgának, kik ásványtani gyűjteményünket szivesek voltak jelentékenyen gyarapítani, továbbá Wachenhusen Antal 24. sz. vadász-zászlóaljbeli százados úr ő nsgának, ki szives volt az intézetünk részére küldött állatokat kitömní.

Természetráji szertárunkban a lepke gyűjtemény rendezése befejeztetett és most a Coleopterák rendezése van folyamatban. Bevásároltatott több eszköz és anyag a praeparálásokhoz.

VII. Tanári könyvtár.

I. Vétel utján szereztetett 28 kötet iskolai könyv; továbbá: Kleyer, Elektrische Erscheinungen 81—102 füz. — Oncken, Allgemeine Geschichte 146—158. köt. — Baumeister, Denkmäler der klass. Altertums 62—68. füz. — Wagner, Haupt-schwierigkeiten der lat. Formenlehre. — Unger, Methodik der prakt. Arithmetik. — Klimpert, Elasticität und Festigkeit. Klimpert, Geschichte der Geometrie. — Jakab, Kolozsvár története 3 köt. Ehhez oklevéltár 2 köt. és Rajzok 2 füz. — Nagy, Hitelemző beszédek 6 köt. — Magyar nyelvtörténeti szótár 1—7. füz. — Kónyi, Deák Ferencz beszédei 3 köt. — Janssen, Geschichte des deutschen Volkes 6. köt. — Roscher, Ausführliches Lexikon der griech und röm. Mythologie 13—14. füz. — Négyesy, Magyar verstan. — Riedl, Arany János. — Hartmann-Thirring, Emberszabású majmok. — Darvai, Üstökösök és meteorok. — Heller, Az időjárás. — Szentiványi, Istenség emberiség és haza. — Schwicker, Geschichte der ung. Litteratur. — Georges, Lateinische Wortformen 1—2, füz. — Scherer, Poetik. — Kisfaludy K. Csálódások. — Horváth B. Szabó Dávid. — Salamon, Irodalmi tanulmányok 1—2. köt. Jakab, Horaz und seine Freunde. — Három fali térkép Kampertől, u. m. Graecia, Italia, Imperium Romanum. — Az ötvösség remekei 2 köt.

Tudományos szakközlönyök és folyóiratok: Budapesti Szemle. — Figyelő. — Tanáregyleti közlöny. — Magyar nyelvőr. — Egyetemes philologiai közlöny. Természettudomány közlöny pótfüzetekkel együtt. — Századok. — Történelmi tár. — Magyar philosophiai szemle. — Magyar földrajzi közlemények. — Magyar történelmi életrajzok. — Katholikus szemle. — Zeitschrift für die österr. Gymnasien. — Zeitschrift für den mathematischen Unterricht. — Praktische Physik.

II. Ajándékozás utján könyvtárunk a következő munkákkal gyarapodott: A m. t. Akadémia kiadványai közül 46 kötettel és füzettel, a Franklin-társulat 8, az Eggenberger-féle könyvkereskedés 3, a Lampel cég 22, Seiler 2, Dobrowszky 1, Lauffer 4, Stampfel 3, Bermann 1 iskolai könyvvel gazdagították könyvtárunkat. — Egyéb adományok: A közművelődési egyesület naplója. — A kolozsvári egyetemétől: Beszédek. Almanach. —

A Kárpátgyulettől: Dénes, Wegweiser durch die ung. Karpathen. A magyarországi Kárpátgyulek évkönyvei. 7 köt. — A vall. és közokt. m. kir. miniszteriumtól a 17. jelentés 2 köt. Jelentés a nyugdíj-alapról. Jelentés a budapesti 1885-iki orsz. ált. kiállításról 4 köt. — Kókai Lajos urtól: Schuster, Bilder-Bibel mit 40 grossen Darstellungen. — Nyitrai urtól: Hanusz, Képek a növényvilágból. — Vadász Ede urtól: Ungarischer Flutarch 2. 3. köt. — Brunn: Beschreibung der Glyptothek. — Mátyás király arcképe — 26 tábla Buffon természetrajzához. — Catalogo generale. — A t. szerző urak a következő műveiket voltak szivesek megküldeni; Sujánszky, Szemelvények költeményeiből. — Walter, Népiskola és egészségügy. Zádori János élete. — Csicsáky, Dante bölcelete. — Csaplár, Révai élete 4. köt. — Tótfalussy, Deharbe róm. kath. kátéja.

Az igazgatóság kedves kötelelőseget teljesít, midőn a nagylelkű adakozóknak e helyt is hálás köszönetet mond.

VIII. J ó t é k o n y s á g.

1) „Flór Gyula emlékdíja“, melyet néhai Flór Ferencz orvosudor és neje nagyságos Flór Leonóra assony az 1852-iki decz. hó 24-én elhunyt gyermekök emlékezetére évenként egy hatodik osztálybeli jó erkölcsű, de szegény tanulónak a tanári kar előterjesztése folytán alapítottak, jelen tanévben Piller Ernő tanulónak íteltetett oda, ki 40 frtnyi díjban részesült.

2) Gróf Königsseg Aulendorf Móríciz alapítvány a“, melyet méltóságos Königsseg Aulendorf grófné, született Csáky Gizella grófnő az 1873-iki november hó 5-én elhunyt feledhetetlen gyermekének örök emlékezetére élete folytáig, halála esetére pedig örököszeit kötelezőleg örök időkre, egy szegénysorsu, de szorgalmas s jó magaviseletű tanuló részére tett, jelen tanévben a tanári kar ajánlata folytán Kurzbacher Ödön VII. osztálybeli tanulónak adatott, ki 120 frtnyi ösztöndíjban részesült.

3) Az e tanintézetben 25 év óta fennálló „Segélyegylet“ választmánya ezen tanév első felében 510 frttal, a másodikban pedig 570 forinttal segélyezett és pedig

az I. félévben:

2 tanulót egyenkint	25 forinttal =	50 frt.
4 „ „	20 „ =	80 „
6 „ „	15 „ =	90 „
10 „ „	12 „ =	120 „
17 „ „	10 „ =	170 „
tehát 39 „ összesen	„ =	510 „

a II. félévben :

2 tanulót egyenkint	25 forinttal =	50 frt
6 " "	20 " =	120 "
4 " "	15 " =	60 "
10 " "	12 " =	120 "
22 " "	10 " =	220 "
tehát 44 tanulót összesen		570 "

Mindkét félévben 83 tanulót segélyezett 1080 forinttal.

Bélyegek, könyvek	7 frt 35 kr.
Összes segélyezés	1087 frt 35 kr.

4) A „Szepesi-féle aranyat“, mint az 1858–9-iki 8-ik osztályu tanulók által az érettségi vizsgálat alkalmával a legjobb görög dolgozatot készítő tanuló számára alapított ösztöndíjt — az idén Reubner Márton nyerte. Ezen ösztöndíj boldogult Szepesi Imréről, a class. tudományok lelkes művelőjéről neveztetett el, ki haláláig ezen ösztöndíjnak egyszersmind kezelője is volt.

5) „Trautwein ne. János-féle alapítvány.“ Az igazgató az 1872—3-iki 8. oszt. tanulók által a nevére 200 frtnyi érték-papirban tett alapítvány kamatját az alapító levél értelmében ezen évben Domanek László 8. osztálybeli tanulónak adta.

6) A „Sz. G. V. 1000 frtos alapítványa“, melyet alapító egy, a magyar sz. Korona területén született magyar ajku és magyar nevű, egyszersmind szegénysorsú, de jóviseletű és szorgalmas tanuló részére tett. Ezen alapítvány 52 frtnyi kamatját jelen tanévben a tanári testület közgyűlésileg Tóth Zsigmond II. B. osztálybeli tanulónak ítélte oda.

7) „Somogyi-féle alapítvány.“ Néhai Somogyi Károly, esztergomi főszékesegyházi apátkanonok az esztergomi székeskáptalannál 4%-os aranyjádék kötvényekben 8000 frtnyi örökös alapítványt tett azon óhaj-tással, hogy annak 320 arany frtot tevő évi kamataiból a kegyes tanító-rendiek budapesti főgymnásiumába járó róm. kath. szegény, jó viseletű s előmenetelű tanuló számára 8 ösztöndíj szerveztessék, egyenkint 40 (50 frt o. é.) ar. frtjával, úgy, hogy minden egyes osztályhoz csak egy ösztöndíj legyen kötve. Ezen ösztöndíj alapnak a folyó évre esedékes kamatait, a jelen tanévben következő ifjak nyerték: Géczy Ede 8, Rott Nándor 7, Herde Jenő 6, Pecsics Sándor 5. A., Pinsker Emil 4. A., Twirst Gyula 3. A., Tóth Zsigmond II. B. és Müller Antal I. B. osztály-beli tanulók.

8) Szokolovics József, m. k. miniszterelnöki titkár úr ö nsága, néhai Szokolovits Iván fia emlékére az 1887/8-iki tanévben 100 frtos ala-pítványt tett 5%-os 156,004 számú magyar papírajádék-kötvényben egy II. A. osztálybeli tanuló részére „Néhai Szokolits Iván emlékére tett ala-

pitvány" név alatt. Ezen alapítvány kamatait megkapta: Császik István, II. A. oszt.

9) Dr. Bartók Géza, belügyminiszteri fogalmazó úr által, Szabó Istvánnak, Homeros fordítójának emlékére tett alapítványából 1 drb. 10 frankos arany Szigethy Győző V. B. oszt. tanulónak, mint a görög nyelvben legszebb előmenetelt tevő ifjúnak íteltetett oda.

10) Jutalomkönyvet kaptak: a) A Fekésházy alapítványból a nmélt. Vallás- és Közokt. Ministeriumtól: Köves György 8., Reubner Márton 8., Mayer Béla 7., Reichl Károly 6., — b) Ns. Czigány Károly, kővágó-őrsi birtokos és ügyvéd úr adományából: Verebély Tibor 5. A., Csávossy Ignác 5. B., Simon Vilmos 4. A., Vollerits Alfréd 4. B. és Förster Aurél 3. A. osztálybeli tanulók.

11) Egy magát megneveztetni nem akaró jótevő Hoffenpradl Károly 3. B. o. t.-nak 10 frtot ajándékozott.

Fogadják a nemeslelkű adakozók adományaikért, melyekkel az intézet tan- és művelődési eszközeit szaporítani, a szegénysorsu ifjak bajait enyhíteni, a szorgalmasabbakat jutalmazásaikkal kitüntetni kívánták, az igazgatóságnak illetők részéről is kifejezett hálás köszönetét.

A nyilvános vizsgálatok befejezése után jun. 29-én ünnepélyes hálaadó istentisztelet tartásával a tanév bevégeztetett.

IV.

Az 1888—89-iki iskolai évben végzett tananyag.

VIII. osztály.

Hittan. A kath. egyház története dr. Wappler Antal könyvének IV. része után. Hetenkint 2 óra.

Lévay Imre.

Magyar irodalom. A magyar irodalom fejlődésének áttekintése. A régibb irodalomnak rövid tárgyalása után főleg az újabb irodalom tüzetes ismertetése. a nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása és a főbb irányok megjelölése mellett. Nagyobb irodalmi és történelmi tanulmányok iskolai olvasása. T. k. Beöthy Zsolt: A magyar nemzeti irodalom történelmi ismertetése. Heti 3 óra.

Dr. Vámos Károly.

Német nyelv. Költői olvasmány: „Goethe „Iphigenie auf Tauris.“ — Fordítás, elemzés, szerkezeti és széptani fejtegetések, nyelvtani és tárgyi magyarázatok; közben irodalomtörténeti ismertetés. — T. k. Goethe: „Iphigenie auf Tauris“ magyarázta Bauer Simon. — Het. 2 óra.

Lévay Imre.

Latin nyelv. Horatiusból: Carm. Lib. I. 1. 3. 12. 22. — II 6. 7. 16. 17. 18. — III. 1. 3. 24. 29. — Epod. 1. — Sat. I. 1. 6. — II. 6. — Epist. I. 2. 7. 10. 20. — Az Ars poeticából szemelvények. — Tacitus Annaleseinek I–II könyvéből válogatva 50 fejezet. — Nyelvi, történelmi régiségtani magyarázatok; széptani fejtegetések — T. k. Horatii opera, ed Bartal. — P. Corn. Taciti Annales ed. Petrovich. — Het. 5. óra.

Füredi János.

Görög nyelv. Homerosból: Szemelvények az Ilias XI—XXIV. énekéből közel 2000 sor. — Platonból a Kritón című párbeszéd egészen; az Euthyphronból részletek. — Nyelvi és tárgyi magyarázatok; esztetikai fejtegetések. — T. k. Homeros Iiasa bő szemelvényekben kiadta dr. Csengery János. — Platonis Opera I. ed. Herman. — Het. 4 óra.

Tóth György.

Történelem. A magyarok oknyomozó története 1848-ig, kiváló tekintettel az alkotmány fejlődésére s a művelődési viszonyokra. T. k. Varga Ottó. A magyarok oknyomozó története. — Het. 3. óra.

Bartos József

Természettan. Hőtan. Mágnesség. Elektromosság. Kosmographia elemei. T. k. Dr. Schmidt Á. Természettan. — Het. 4 óra.

Dr. Schmidt Ágoston.

Mennyiségtan. Az összes algebrai és geometriai tananyag ismétlése és a kapcsolástan. T. k. Dr. Lutter N.: Mennyiségtan elemei. Het. 2 óra.

Dr. Schmidt Ágoston.

Bölcsészeti előtan. A psychologia és logika elemei. A lelki élet önállósága. A lelki jelenségek főbb csoportjai. Az értelmi fejlődés. A logikai formák. A tudományok felosztása és a főbb módszerek. T. k. Joly H., Philosophiai propaedeutika. — Het. 3 óra.

Pintér Kálmán.

Testgyakorlás. Katonai- és tornázó rendgyakorlatok, Szabadgyakorlatok, kézi szerekkel is. Szergyakorlatok a csapatok erejéhez és fejlettségéhez mérten. Tornajátékok. — Het. 2 óra. *Tomcsányi Béla.*

Egészségtan. Bevezetés az egészségtanba. A táplálkozás, lakás, munka és foglalkozás; a test ápolása. — T. k. Dr. Fodor József. Egészségtan. — Het. 2 óra.

VII. osztály.

Hittan. Ker. kath. erkölestán dr. Wappler A. könyvének III. része után. — Het. 2 óra.

Lévay Imre.

Magyar nyelv. Poetika, a költői műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre, főleg a mintákul szolgált remekművek taglaló ismertetése. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poetikai értekezéseknek, továbbá Katona Bánkbanjának és Kisfulady K. Csalódások c. művének iskolai olvasása és magyarázása. T. k. Névy László: Poetika. A költői műfajok elmélete. Olvasmányok a poetikához. — Het. 3 óra.

Pintér Kálmán.

Német nyelv. Schiller „Wilhelm Tell“. Fordítás, elemzés, szerkezeti és széptani fejtegetések, tárgyi magyarázatok, idiotismusok, synonymák, nyelv- és mondattani ismétlések. T. k. Schiller „Wilhelm Tell“ magyarázta Heinrich Gusztáv. — Heti 3 óra.

Sarang József.

Latin nyelv. Cicero beszédeiből Pro Sex. Roscio Amerino egészen. Verrinák-, Catilinariák- s Philippicákból történeti háttérök s tartalmuk megismertetésén kívül részletek. Cicero leveleiből: Ad. fam. V. 7; Ad. Atticm I. 19., II. 22. Vergilius Aeneiseiből a II. és III.

- ének. Cicero minden irányú irodalmi működése. A római szónokla fejlődése. A római epos-költészet. T. k. M. Tullii Ciceronis Orat. Sel. ed. Klotz I. II. Jánosi Boldizsár; Cicero válogatott levelei. — Vergilii Aeneis ed. Ribbeck. *Pap ev János.*
- Görög nyelv.** Homeros Iliasából az I. ének egészen, a II-ből 1—83, 155—193, 198—277, 334—353, 357—393., a III-ból 1—37, 245—323, az V-ből 297—351, a VI-ból 398—432, 440 50?. Homeros élete, a homerosi eposok sorsa, az I—VI. ének tartalma. — Herodotosból: De Arione Citharoedo. De moribus Persarum. De pugna Marathonia. De pugna Salaminia. — Herodotos élete. Memoriter: Hom. II. I. 1—139. és II. 1—75. — Az ó és új ióniai szójárás főbb sajátosságai. Alak- és mondattani ismétlés. Tárgyi magyarázatok. — T. k. Dr. Csengeri János: Homeros Iliasa bő szemelvényekben; Dávid: Herodoti epitome; Dr. Maywald József görög nyelvtana. Het. 5 óra. *Drajkó Béla.*
- Történelem.** Egyetemes politikai földrajz világtörténelmi áttekintésekkel, kiváló súlyt fektetve századunk nevezetesebb történelmi eseményeire. T. k. Scholtz Albert Politikai földrajz. — Het. 2 óra. *Bartos József.*
- Természettan.** Bevezető természettani alapfogalmak. Mechanika. Hangtan és Fénytan. T. k. Dr. Schmidt Á. Természettan. Het. 4 óra. *Dr. Schmidt Agoston.*
- Mennyiségtan.** A másodfoku egyenletek teljes elmélete A geometriai haladványok és azok alkalmazása. Algebrai kifejezések grafikai ábrázolása. Gömbölyü testek T. k. Dr. Lutter N.: A mennyiségtan elemei. Het. 3 óra. *Dr. Schmidt Agoston.*
- Testgyakorlás.** Mint a VIII. osztályban.

VI. osztály.

- Hittan.** Ker. kath. hittan, dr. Wappler A. könyvének II. része után. — Het. 2 óra. *Drajkó Béla.*
- Magyar nyelv.** a) Költői olvasmány: Schaksperetől Coriolanus. A tartalmi magyarázat mellett a drámai szerkezet megértetése. b) Rhetorika, a prózai műfajok elmélete, tekintettel történelmi fejlődésekre főleg a görög- latin és magyar irodalomban Megfelelő szónoki művek és rhetorikai értekezések olvasása, főtekintettel az olvasókönyvben foglaltakra. T. k. Névy László: Rhetorika. A prózai műfajok elmélete. Coriolanus. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Névy László. — Het. 3 óra.

Dr. Vámos Károly.

- Német nyelv.** Bürger, Goethe és Schiller jelesebb balladáinak for-

dítása s elemzése s ballada történetének áttekintésével. Nyelv- és mondattani ismétlések. T. k. Heinrich G. Német balladák és román-cok. Het. 3 óra.

Füredi János.

Latin nyelv. Sallustiusból: De bello Jugurthino 1—30., 85—114. — Ciceróból: De imperio Gn. Comp. kivonatosan. — Költői olvasmány: Verg. Aen. II. egészen, a III-ból 1—68., 84—120., 148—258 — Memoriter: Sall Jug. 1., 2., 10., 14., Verg. Aen., II 1—131., Cic. Pomp. 1, magán-szorgalomból Sall. Cat. és Verg. Aen II. néhány alkalmas része. — Magán olvasmány: Sall. Cat. és Verg. Aen. I. — Az írók rövid életrajza és irálya. Tárgyi magyarázatok, alak-, mondat- és verstani ismétlések. A szókinés bővítése. — K. k. Bartal jegyzeteivel. Pirchala Aeneise, u. annak jegyzeteivel. Keleti: Cic Sallustiusa Jánosi De imp. Gn. Pomp. Cserny-Dávid stilusgyakorlatai, II. r. Szepesi-Tóth latin mondattan. Het. 6 óra. *Draykó Béla.*

Görög nyelv. Az alaktan folytatólag: a *μ* végű igék, az 5—8. oszt. igék. A mondattan rövid kivonatban az olvasókönyv szerint, hozzávéve a mondattanból a névelő, a jelzői és állítmányi helyzet, továbbá a névmások és a praepositiók tanát. — Olvasmányok: Xenophon élete 1., 2., 5. s az Anabasisból az olvasókönyv következő számai: 6., 8., 9., 12. 13., 15., 17., 18., 21., 25., 27., 28., 30—32., 34—36., 39., 40., 46., 47., 49. Bevezetés a Memorabiliákhoz. Mem. I. 4., 5. II. 1., 4. III. 6., 7., 12., alak- és mondattani elemzéssel. A szókinés bővítése. — Az egész tananyag átisméltése szakaszonként és egészben. — Magán szorgalomból egyes helyek beemlézése az Anabasisból. — K. K. Dr. Maywald József görög nyelvtana és gyakorló- s olvasókönyve Xenophonból. Het. 5 óra.

Draykó Béla.

Történelem. Világtörténelem. Ujkor a francia forradalom végéig. T. k. Somhegyi F.: Egyetemes Világtörténet. III. — Het. 3 óra.

Bartos József.

Természetráajz. Állattan. — Az állati test és élet; az állatok szervei és működéseik. A hét állatkör jellemzése és részletes leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. T. k. Kriesch J.: A természetráajz vezérfonala I. R. Het. 3 óra.

Sarang József.

Mennyiségtan. A tagadó és a tört kitevőjü hatványok. Képzetes számok. Számrendszerek. Logarithmusok; a Briggs-féle logarithmusok kiszámítása és számolás logarithmusokkal. Logarithmusi egyenletek. Goniometria és trigonometria. A pont koordinatái. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések geometriai ábrázolása. T. k. Dr. Lutter N.: Betűszám-tan, Mértan, Sorszámok. Het. 3 óra. *Rauchbauer József.*

Testgyakorlás. Mint a VIII. osztályban.

V. A. és B. osztály.

- Hittan.** A kath. egély igazságainak bebizonyítása dr. Wappler A. könyvének I. része nyomán. Het. 2 óra. *Füredi János.*
- Magyar nyelv.** Az írásművek szerkesztésének általános szabályai, megfelelő olvasmányok: leíró, elbeszélő, magyarázó és értekező művek alapján. — Balladák és lyrai költemények olvasása; tartalmok, szerkezetők, versalakjok magyarázata. Verstan. T. k. Névy: Stilisztika. II. r. és olvasmányok az írásművek elméletéhez. Greguss-Beóthy Magyar Balladák. — Het. 3 óra. *Pintér Kálmán.*
- Német nyelv.** Válogatott románczok Herder Cid-jéből. — Fordítás, elemzés, nyelv- és mondattani ismétlések. — T. k. Herder Cid-Románczai, Heinrich Gusztávtól. — Het. 3 óra. *Füredi János.*
- Latin nyelv.** Livius XXI. könyve egészen. — Az Anthologiából a következő darabok: *1., *2., *4, 8, 13., 15., 19., *24., *25., *27., *30., *37., 42., 46, 54., 65., 66. Ezek közül a *-gal jelölt nyolcz darab memoriter is. — Az írók életrajza. Alak- és mondattani ismétlések. Történelmi s régiségtani magyarázatok. Metrika. — T. k. Bartal-Malmosi Livius XXI. és XXII. könyve. Ehhez jegyzetek u. a. szerzőktől. — Pirchala. Anthologia Latina. — Pirchala, Latin stílusgyakorlatok. — Het. 6 óra. *Dr. Maywald József.*
- Görög nyelv.** Hangtan. A fő- és melléknevek ejtegetése. A melléknevek fokozása. Névmasok és számnevek. Határozók. A *ω*-végű igék. — Fordítások görögből magyarra és magyarból görögre: elemzés- és szóelemzés. — T. k. Dr. Maywald József: Görög nyelvtan és olvasókönyv. — Het. 5 óra. *Dr. Maywald József. Pap János.*
- Történelem** Ó-kor Augusztustól a római császárság végeig és a Középkor, hozzá való földrajzzal. T. k. Somhegyi F.: Egyetemes Világtörténet I. II. — Het. 3 óra. *Szölgvény János.*
- Természetrajz.** Növénytan. A növények sejt-, szövet-, kifejlődés és élettana; a virágos és virágtalan növények rendszeres és leíró ismeretése. A növénytan története és a növényrendszerek. A növények földrajza. T. k. Dr. Róth Samu: A növénytan alapvonalai. Het. 2 óra. *Sarang József.*
- Mennyiségtan.** Kéttagúak magasabb pozitív egész hatványai. (Pascal-féle háromszög) Számtani haladvány. Négyzetgyök és az ismeretlen kiszámítása másodfoku egyenletekben. Köbgyök. Számolás gyökjelekkel. — Első foku egyenletek két és három ismeretlennel. — A planimetria főtételei. T. k. Lutter N.: Mennyiségtan elemei. — Het. 4 óra. *Karátsonyi Miklós.*
- Testgyakorlás.** Mint a VIII. osztályban.

IV. A. és B. osztály.

Hittan. Bibliai történet. Új szövetség. T. k. Róder Florent: Bibliai történetek. II. R. — Het. 2 óra.

Rauchbauer József. Vékony József.

Magyar nyelv. A stilus általános törvényei. Az egyszerű és szép stilus tényezői. Megfelelő olvasmányok taglalása. A hangsúlyos és időmértékes verselés. — Arany „Toldi“-ja tárgyi, tartalmi és nyelvi magyarázatokkal. T. k. Névy: Stilisztika I. — Lehr: Arany „Toldi“-ja. — Het. 4 óra.

Szölgvény János.

Német nyelv. Alaktani ismétlés mellett a szóképzés tana. A mondatból a vonzatok tana, a praepositiós esetek a tárgyi és határozói viszony megértésére; a mellékmondatok nemei s rövidítése; a körmondat fogalma. Olvasmányul szolgált „Der Argonautenzug“ és „Der hörnere Siegfried“ ezimű olvasmánycsoport. Költői olvasmányok: „Legende vom Hufeisen“ — Goethe: — Der Ostermorgen. — Em. Geibel; — „Der betrogene Teufel“, — Uhland. — T. k. Hoffman Mór: „Német nyelvtan és olvasókönyv.“ — Het. 3 óra.

Weigang József.

Latin nyelv. A mellérendelt és alárendelt mondatok. A consecutio temporum. A conjunctivus obliquus. A módok és idők használata az alárendelt mondatokban Az oratio recta és obliqua. — Hangmérték- és verstan. — A rómaiak időszámítása. — Olvasmányok Liviusból: C. M. Coriolanus Lex agraria. Fabii. L. Q. Cincinnatus. — Ovidiusból: Gabii capti. Fabii. — T. k. Szepesi-Tóth: Latin mondattan — Bartal-Malmosi: Latin olvasókönyv Liviusból és Ovidiusból. — Het. 6 óra.

Molnár Pál. Tóth György.

Történelem. Ó-kór, Augusztus egyeduralmáig, megfelelő földrajzzal. T. k. Somhegyi Ferenc: Egyetemés Világtörténet. I. Het. 3 óra.

Molnár Pál.

Természetradj. Ásványtan. A szükséges chemiai előismeretek: a levegő és víz physikai és chemiai tulajdonságai; a vegyület, keverék, súlyviszonyok és vegytani képletek fogalmai; a fontosabb fémek és nemfémek elemek; savak, aljak és sók, az égés, erjedés és lepárlás mivolta; szappan-, üveg- és porcellángyártás. Az ásványok physikai tulajdonságai s a részletes ásványtanból: a termés elemek, sulfidok, oxydok, haloid- és oxysók, hydrocarbon vegyületek — Kőzet-tan. Egyszerű s néhány általánosan ismert összetett kőzet ismertetése. Földtan. Földünk képződése és időszakai. T. k. Roth S.: Ásvány-, kőzet- és földtan.“ — Het. 3 óra.

Sarang József.

Mennyiségtan. Bevezetés a betűszámantába. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttaguak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal, kiterjeszkedve a mértani haladványok képletére. A tört fogalma. A törtek átalakítása. Algebrai műveletek törtszámokkal. Elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Az arányok és aránylatok tana. T. K. Dr. Lutter N.: *Betűszámant.* — Het. 3 óra.

Karátsonyi Miklós. Rauchbauer József.

Rajzoló mértan A tömörmértan alaptanai. A távlatlan elemei. Tömörmértani alakok rajzolása szemlélet szerint, a derékszögű vetület és a távlatlan elveinek alapján A fény- és árnytan elemei. Diszitmények, növény-, állat- és az emberi fej-alak rajzolása falitáblák és főszminták után. T. k. Fodor L. és Wagner: *Constructiv planimetria.* — Het. 2 óra.

Weixlgärtner Vince.

Testgyakorlás. Mint a VIII. osztályban.

III. A. és B. osztály.

Hittan. Bibliai történet. Ó-szövetség. — T. k. Róder Florent: *Bibliai történetek.* I. R. — Het. 2 óra.

Weigang József. Réti Ferenc.

Magyar nyelv. A rendszeres nyelvtan. Előadó és elemző gyakorlásra prózai és költői olvasmányok. Hangsúlyos verselés. T. k. Szinyei József. *Rendszeres Magyar Nyelvtan.* Tomor-Várad: *Magyar Olvasókönyv III.* — Het. 3 óra.

Dr Vámos Károly.

Német nyelv. „Geschichten von Herakles“ című olvasmánycsoport fordítása s néhány költemény. Ezek alapján a nyelv- és mondattan gyakorlatilag s végül rendszeresen. Írás, olvasás, praeparatiók, dolgozatok. T. k. Hoffmann Mór; *Német nyelvtan és Olvasókönyv I. rész.* — Hetenkint 4 óra.

Molnár Pál. Weigang József.

Latin nyelv Az esettan, az infinitivusi és participialis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése történeti olvasmány alapján. A szóképzéstan kiegészítése. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás az olvasmánynyal kapcsolatban. Gyakorlati mondatok fordítása. Olvasmányok: A római köztársaság kezdete; Tarquinius Porsennát Róma ellen háborúra ingerli; Horatius Coeles; Mucius Scaevola; Háború a latinokkal; Menenius Agrippa. — T. k. Szepesi-Tóth: *Latin mondattan.* — Bartal-Malmosi, *Latin olvasókönyv.* — Het. 6 óra.

Weigang József. Pruzsinszky Pál.

Történelem. Magyarország története. T. k. Varga Ottó: *Magyarok története. Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza.* — Het. 4 óra.

Pruzsinszky Pál.

Természettani földrajz. Általános természettani tünemények ; a természettani földrajz elemei. T. k. Dr. Schmidt Ágoston. Fizikai földrajz. — Het. 2 óra. *Dr. Schmidt Ágoston.*

Számtan. Kamatszámolás. Határidőszámolás. Értékpapírok. Váltók. Lerovatszámolás. Arányos osztás. Elegyítési feladatok. T. k. dr. Lutter N.: Közönséges Számtan. — Het. 3 óra.

Rauchbauer József. Karátszonyi Miklós.

Rajzoló mértan. A síkmértan alaptanai. A szerkesztő síkmértan. Síkmértani feladatok megfejtése párhuzamosan a síkmértan előadásával. — Diszitmények, növény- és állat-alakok rajzolása ; lapos és főszminták szerint körülrajzban és a síkfestészet elveinek alapján előállítva. — T. k. Fodor-Wagner: Constructiv planimetria. Het. 2 óra.

Weixlgärtner Vince.

Testgyakorlás. Mint a VIII. osztályban.

II. A. és B. osztály.

Hittan. A kath. egyház szertartásai. Az egyházi személyek, helyek, tárgyak, cselekmények és az egyházi idő. T. k. Ivánkóvics János: A kath. egyház szertartásai. — Het. 2 óra. *Pruzsinszky Pál.*

Magyar nyelv. A határozók részletes tana. Az összetett mondatok, a mellérendelt és alárendelt mondatok viszonyai. A többszörösen összetett mondatok. A körmondat. Gyakorlatilag: szóképzés, szócsoportok. A hangsúlyos verselés ismertetése. T. k. Sziunyei: Iskolai magyar nyelvtana II. rész és Tomor-Váradi: Magyar olvasókönyv a középiskolák II. osztálya számára. — Het. 5 óra.

Pintér Kálmán. Dr. Vámos Károly.

Latin nyelv. Az ige-tövek. A cselekvő, szenvedő, álszenvedő s körülírt ige-hajlítás. Az igék perfectumai és supinumai. A rendhagyó, hiányos és személytelen igék. A szóképzés. A mondat szerkesztés és szókötés főbb szabályai. Olvasmányok Liviusból: De regibus Romanis. T. k. Szepesi-Tóth: Latin alaktan, Tóth Gy.: Latin gyakorló és olvasókönyv. — Het. 7 óra. *Pap János. Tóth György.*

Földrajz. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália hegy- és vízrajza, a természet- és néprajzzal kapcsolatban T. k. Brózik-Paszlavszy: Földrajz II. — Het. 4 óra. *Réti Ferenc. Szőlgyémi János.*

Számtan. Számolási rövidítések ; számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése. Egyszerű hármasszabály. Olasz praktika. Az összetett hármasszabály. Geometriai arányok és aránylatok elemei. Láncszabály. Száztóli számolás. A hazai és az idegen pénzek ismertetése. Az agio. A régi görög és római pénzek

és mértékek ismertetése. Kamatszámolás. T. k. dr. Lutter: Közön-
séges számtan. — Het. 4 óra,

Rauchbauer József. Karátsanyi Miklós.

Rajzoló mértan. Térbeli alaktan. Egyenesek és síklapok a térben.
A mértani testalakok megismertetése és hálózatainak rajzolása. A
derékszögű vetülettan elemei és a tömormértani testalakok rajzolása
védkézzel, ugyanazon vetülettan alapján. Egyszerű diszitmények szer-
kesztésének és rajzolásának folytatása. T. k. Mendlik-Schmidt: Raj-
zó Geometria. — Het. 3 óra. *Weixlgärtner Vince.*

Szépíráás. Magyar és német folyóírás folytatása és gyakorlása. Ronde-
írás. — Vezérfonal: Nagy Sándor: Szépírási mintalapok. — Het. 1 óra.

Weixlgärtner Vince.

Testgyakorlás. Mint a VIII. osztályban.

I. A. és B. osztály.

Hittan. A hit. A parancsolatok. A malaszt eszközei. Az imádság. T.
k. Közép Katekizmus. — Het. 2 óra.

Molnár Pál. Sarang József.

Magyar nyelv. A nyelvtanból: A hangok; a mondat és mondat-
részek; a beszédrészek; a névszók mint mondatrészek; a szóképzés;
az összetett szók. — Elbeszélő prózai és költői olvasmányok főleg a
görög és hun-magyar történeti monda köréből. T. k. Szinyei József;
Iskolai magyar nyelvtan I. R. Tomor és Váradi: Magyar olvasó-
könyv. I. R. — Het. 6 óra. *Vékony József. Réti Ferenc.*

Latin nyelv. Az alaktanból: az öt névragozás, a főnevek nemei,
melléknevek, azok fokragozása. Névmasok, számnevek, előszócskák,
igehajlítás. Szók emlézése, írásbeli gyakorlatok. Liviusból: A rómaiak
eredete és Róma alapítása. T. k. Szepesi-Tóth: Latin nyelvtan I. R.,
Alaktan. Tóth: Latin Gyakorló és olvasókönyv. Het. 7 óra.

Vékony József. Réti Ferenc.

Földrajz. A magyar sz. Korona országainak és Európa többi részeinek
leírása, a terület, hegy- és vízrajz, a falajviszonyok, bányamívelés, az
időjárás, a növényzet, földmívelés, — az állati élet, állattenyésztés,
— a népességi viszonyok, a lakosság foglalkozásának s a fontosabb
mívelődési, ipari és kereskedési központoknak ismertetésével. T. k.
Brózik-Paszlavszy. Földrajz. I. R. Európa. Het. 4 óra.

Bartos József.

Számtan. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész
számokkal, tizedes és közönséges törtekkel, A tört mint hányados és

viszony. A métermértékrendszer. Az időszámolás. T. k. dr. Lutter N.: Köz számtan. — Hetenkint 3 óra.

Rauchbauer József. Vékony József.

Rajzoló mértan. Sík-alaktan A síkmértani idomok megismertetése és rajzolása védkézzel (vonalzóval és körzővel) és szabadkézzel Ugyanazon idomok alkalmazása egyszerű diszitmények szerkesztésére, táblai rajzok és fali minták után, körülrajzban és színekkel ellátva. T. k. Mendlik-Schmidt, Rajzoló geometria. — Het. 3 óra.

Weixlgärtner Vince.

Szépírás. Magyar és német folyóírás. Rondeírás. — Vezérfonal: Nagy Sándor: Szépírási mintalapok. — Het. 1 óra.

Weixlgärtner Vince.

Testgyakorlás. Mint a VIII. osztályban.

V.

IRÁSBELI FELADVÁNYOK.

A magyar nyelvből.**A VIII. osztályban.**

A magyar középkor költészetének jellemzése. Irodalomtörténeti értekezés. — A kereszténység és pogányság küzdelme Szent István halála után. Történelmi értekezés. — A költészet nemesítő hatása az ember lelkületére, különösen a hazafiúi érzés kifejtésére. Fejtegetésére. — Kemény Zsigmond „Eszmék a regény és dráma körül“ cz. tanulmányának főbb eszméi összevetve Bajza „A regényköltészetéről“ cz. értekezésével. — A komikumról. Értekezés. — Emlékbeszéd Bessenyei György felett. — Soha meg nem állani, soha magát czélnál nem hinni, biztos jele a nagy léleknek. Fejtegetés. — Mit köszönhet a magyar nemzet az Árpádházból származó fejedelmeknek? Történelmi értekezés. — A népies nemzeti költői irány főképviseelőinek jellemzése. Irodalomtörténeti értekezés.

A VII. osztályban.

Törekedjél ismeretekre. Fejtegetés. — A költészet viszonya a többi művészethez. Aesth. értekezés. — Egy kisebb elbeszélő költemény aesthetikai magyarázata. — Zrinyi mint eposzi hős. Poetikai tárgyalás. — A jó regény kellékei. Értekezés. — Gondolatok Eötvös szobránál. Versben vagy szép prózában. — Vörösmarty Szózat-ának jelentősége. Poetikai dolgozat. A tragoedia hőse. Olvasmány és magyarázat alapján. — A költő hivatása. Értekezés.

A VI. osztályban.

A jó példa hatásáról. Cicerói chria. — Coriolanus I. felvonásának tartalma s a drámai szerkezetnek itt nyilvánuló első kelléke, az expositio. Magyarázás. — Szent István és Szent László jellemzése. Jellemrajz Horváth Mihály nyomán. — Igaza volt-e Cicerónak, mikor így szolt: „Historia est magistra vitae.“ Fejtegetés. — A kincset, melyet a természet tehetségeinkben adott, mint az érczet, melyet a föld mélye rejt, csak fáradtsággal hozhatjuk napvilágra. Fejtegetés. — A történelmi vizsgálatról Salamon Ferencz nyomán. Értekezés. — Zrinyi „A török afium el-

len való orvosság c. értekezésének főbb eszenciái kapcsolatban eposának céljával. Értekezés — Búcsúbeszéd az iskolai év végén. Alkalmi beszéd.

Az V. A. és B. osztályban.

A szentháromság titka, Elbeszélés Tárkányi u. — Őszi hangulat. Tompa köl eménye alapján. — A népies jelleg kimutatása a „Kádár Kata“ c. balladában. — A bűn és bűnhődés az „Álmatlan király“ c. balladában. — A főváros képe télen. Leírás. — „Az első hó“ c. prózai olvasmány tartalmi ismertetése. — A fiatal Vörösmarty. Jellemrajz Gyulai P. után. — Egy adott vázlat kidolgozása. — Lassan járj, tovább érsz. Szabad chria.

Érettségi dolgozatok.

1. Magyar dolgozat. Ki volt tűzve három tétel tetszésszerű válassztásra: 1) A mit a hatalom ront meg, az ismét feleledhet; de a mit a nemzet könnyelműsége önként odavet, vagy gyávaasága elhanyagol, azt visszaszerezni ritkán lehet. 2) Az Aurora-kör nevezetesebb írói és hatásuk a magyar költészetre. 3) Az Anjouk érdemei Magyarországnak művelődésében.

Dolgozott 58; jelesen 17; jól 24; elégségesen 17.

2. Német dolgozat. Fordítás magyarból németre: A régiek önzetlensége az államhivatalokban.

Dolgozott 58; jelesen 17; jól 27; elégségesen 14.

3. Latin dolgozat. Fordítás magyarból latinra: Vergilius Aeneisének tartalma és szerkezete.

Dolgozott 58; jelesen 13; jól 14; elégségesen 31.

Görög dolgozat. Fordítás görögből magyarra: Andromache, Hekabe és Helena siralma Hektor holttesténél. (Hom. II. XXIV-én. 723—728. és 741—775. sorig.).

Dolgozott 58; jelesen 22; jól 26; elégségesen 10.

Mathematikai dolgozat. 1) Négy pozitív szám arithmetikai haladványt alkot, melynek összege $s=38$, a számok négyzeteinek összeg $q^2=486$; melyek az egyes számok? s mily határai közt oldható meg a feladat? hány a megoldások száma? 2) Egyenes körkúp térfogata 3456 cm^3 , oldalának hajlásszöge 72° ; mi a sugara, felszíne, oldala?

Dolgozott 58; jelesen 17; jól 17; elégségesen 24.

VI. AZ IFJUSÁG ÉRDEMSOROZATA.

VIII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak				
	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsész. előtan	Testgyakorlás	Egészségtan	Francia nyelv	Gyorsírás	Műfénék	Magaviselet
	Anderlik Béla	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	—	1	—
Antal Jenő	2	2	2	3	2	2	3	3	2	2	2	—	—	1	2
Baghy Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Bauer Antal	1	2	2	3	2	1	3	3	1	2	1	—	—	—	1
5. Gr. Csekonics Sándor	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	1
Deáky Kálmán	2	3	3	3	2	1	3	2	2	2	1	—	—	—	1
Domanek László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1
Éber Antal	1	2	1	2	1	2	3	3	1	3	—	—	—	—	2
Éberling Dezső	2	2	2	2	2	2	2	2	1	—	—	—	—	—	1
10. Eberling Oszkár	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	—	—	—	1
Funk Imre, ö. d.	1	2	2	2	2	1	3	2	1	2	1	—	—	1	1
Géczy Ede	1	2	2	2	2	1	3	3	1	2	—	—	1	—	1
Göbel János	1	3	2	3	2	1	3	2	1	1	1	—	—	1	1
Gregor Gyula	1	2	1	2	2	1	1	1	2	1	—	—	—	—	2
15. Huszár Pál	1	3	2	3	3	1	3	3	2	2	1	—	—	—	1
Illyásevic József, g. kath.	1	1	2	2	2	1	2	3	1	2	1	—	—	—	1
Janik Béla	2	3	2	3	3	2	3	3	3	3	1	3	—	—	2
Janik József	2	2	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	—	1	2
Jankó Béla	2	2	2	3	2	1	3	3	2	1	1	—	—	—	2
20. Jankó Miklós, ág. v	1	1	2	2	2	1	1	1	1	2	—	1	—	—	1
Jerney Elek	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	—	—	—	1
Gr. Károlyi Imre	1	2	2	2	3	2	2	2	3	2	—	—	—	—	2
Köves Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1
Lipthay Gyula	2	3	2	3	3	2	3	3	3	1	2	—	—	—	2
25. Malatinszky Lajos, ö. d.	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	—	—	1	—	1
Masirevic Fedor, g. kel.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Márher Aladár	1	2	1	3	2	—	3	3	3	2	1	—	—	1	1

VIII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak				
	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsész. előtan	Testgyakorlás	Egészségtan	Francia nyelv	Gyorsírás	Műténk	Magaviselet
Molnár László	1	3	3	3	3	1	2	3	3	2	2	—	—	—	1
Oszvald Géza, ág. v., ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1
30. Ott János	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	—	—	—	1
Pausz Géza	2	3	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	2	1	1
Pekáry József	2	2	2	3	3	2	3	3	3	2	—	—	—	1	2
Poor Ferencz	1	2	2	3	3	2	3	3	3	3	1	—	—	—	2
Reibner Márton, ö. d. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	—	1
35. Sárkány Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Seregi Zoltán	1	2	2	3	2	1	3	3	2	3	1	—	—	—	1
Simó Károly, unit.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Staut János	2	2	2	3	2	2	3	3	3	2	2	—	—	—	1
Stróbl Lajos, h. v., ö. d.	1	2	2	2	2	1	3	3	2	—	1	—	—	—	1
40. Szarvasy Imre	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	—	—	1	—	1
Székely Antal	1	2	2	3	2	1	3	2	1	1	1	—	—	—	1
Szilbert Gyula	1	3	2	3	2	1	3	3	2	1	1	—	—	—	2
Szkalla László	2	3	2	3	3	1	2	3	2	2	2	—	—	—	1
Szőke Béla	2	2	2	3	2	1	3	3	3	—	—	—	—	1	1
45. Takács Rezső	1	2	2	3	2	1	3	2	1	2	1	—	—	—	1
Taufner Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	—	—	—	1
Tschöuke Ármin, ág. v.	2	3	2	3	3	2	2	2	3	1	—	—	—	—	1
Uhl Gyula	2	2	2	3	2	2	3	2	3	3	1	—	—	—	2
Urváry Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1
50. Vásárhelyi Zoltán, h. v.	1	1	2	2	1	1	3	3	1	—	1	—	—	—	1
Viczián Ede, h. v.	1	1	2	2	1	1	3	2	1	2	1	—	—	—	2
Voggenhuber Oszkár . . .	2	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3	—	—	1	2
Zitterbarth Ernő	1	3	2	3	2	2	3	3	3	3	2	—	—	—	1

Magántanulásra tért: Balogh Kornél.

Kimaradtak: Ghyczy Elemér, Nemes Iván.

Meghalt: Burg Jenő.

Összesen: 57.

**Az 1888—89-iki tanév végén érettségi vizsgálatot tett
tanulók névsora.**

Anderlik Béla, jól érett	30. Malatinszky Lajos, jól érett
Antal Jenő, érett	Masirevics Fedor, jelesen érett
Baghy Béla, jelesen érett	Márher Aladár, jól érett
Balogh Kornél, érett	Molnár Jászló, érett
5. Bauer Antal, érett	Oszvald Géza, jelesen érett
Brázay Kálmán, érett	35. Ott János, jelesen érett
Gróf Csekonics Sándor, jól érett	Pausz Géza, érett
Deáky Kálmán, érett	Pekáry József, érett
Domanek László, jelesen érett	Poor Ferencz, érett
10. Éber Antal, jól érett	Reibner Márton, jelesen érett
Éberling Dezső, jól érett	40. Sárkány Jenő, jelesen érett
Éberling Oszkár, jól érett	Seregi Zoltán, érett
Fettl Lipót, jól érett	Simó Károly, jelesen érett
Funk Imre, jól érett	Staut János, érett
15. Géczy Ede, jól érett	Stróbl Lajos, jól érett
Ghyezy Pál, jól érett	45. Szarvasy Imre, jól érett
Göbel János, érett	Széky Antal, jól érett
Gregor Gyula, érett	Szibert Gyula, érett
Huszár Pál, érett	Szkalla László, érett
20. Illyasevics József, érett	Szóke Béla, érett
Janik Béla, érett	50. Takács Rezső, érett
Janik József, érett	Taufher Béla, jól érett
Jankó Béla, érett	Tscheuke Armin, érett
Jankó Miklós, érett	Uhl Gyula, érett
25. Jerney Elek, jól érett	Urváry Lajos, jelesen érett
Gróf Károlyi György, jól érett	55. Vásárhelyi Zoltán, érett
Gróf Károlyi Imre, jól érett	Viczián Ede, jól érett
Köves Béla, jelesen érett	Voggenhuber Oszkár, érett
Liphay Gyula, érett	Zitterbarth Ernő, érett.

VII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Fanczia nyelv	Gyorsírás		Műténék
Andrásy Géza	1	2	3	3	3	2	3	2	3	—	1	—	1
Baghy Gyula	2	2	1	2	3	1	2	2	1	—	—	—	1
Bakonyi István	1	3	3	3	4	2	4	3	1	—	—	1	2
Beniczky Elemér	1	2	3	3	3	1	3	3	3	—	—	—	1
5. Bossányi György	2	1	2	2	3	1	3	3	3	—	—	—	1
K. Császár Géza	2	3	3	3	3	3	3	3	fm	—	1	—	3
Dániel Tivadar	2	3	2	3	3	3	4	2	2	—	—	—	2
Diószegi József	1	2	3	2	3	1	2	2	1	—	1	1	1
Dubsky Alfréd, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	—	1
10. Dudits Oszkár	2	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	2
Farkas Géza	1	3	3	3	3	2	4	3	2	—	—	1	2
Fábián Zsigmond	1	2	1	1	2	1	1	1	1	—	—	—	1
Fischer Gyula	2	2	1	2	2	1	2	2	3	—	—	—	1
Gebhardt Ferencz	2	3	3	3	3	2	3	3	3	—	—	1	2
15. Gobbi Károly	1	2	2	1	3	1	2	1	1	—	1	—	2
Hajder Rezső	2	3	1	3	2	2	3	2	2	—	—	1	2
Hauptmann Kálmán	2	3	3	3	4	2	4	4	2	—	—	—	1
Hecht Béla, héb.	1	2	1	2	3	1	3	2	2	—	—	—	1
Heidrich Antal	1	2	1	2	2	1	2	2	3	—	—	—	1
20. Hets Béla	2	3	3	3	3	2	3	2	2	—	—	1	2
Hirkó Béla	2	3	3	3	3	3	4	3	3	—	—	—	3
Horovitz János	1	1	1	1	2	1	1	2	2	—	—	—	1
Kégl János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1	—	1
Knorr Zoltán	2	3	3	4	4	2	4	3	3	—	—	—	2
25. Kövesi Géza, héb.	1	1	1	1	3	1	3	3	3	—	—	—	1
Kuhinka Ferencz	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	3
Kurzbacher Ödön	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1	—	—	1
László Zsigmond	1	2	1	2	2	1	2	2	fm	—	—	—	1
Leitner Vilmos, héb.	1	1	1	1	2	1	1	1	3	—	—	—	1
30. Lengyel Lóránd	2	3	3	3	3	3	1	1	1	—	—	1	2
Lovik Béla, ág. v.	2	3	1	3	3	3	3	3	1	—	—	—	2

VII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rend kívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műténék
Majthényi János . . .	1	3	3	2	3	1	3	2	2	—	—	—	2
Mayer Béla	1	2	1	2	2	1	2	1	2	—	—	—	1
Minich Jenő	2	3	2	3	3	2	3	3	3	—	—	—	2
35. Németh Zoltán, ág. v. .	1	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—	—	2
Oeskey Rezső	1	2	2	3	3	1	3	2	1	—	—	—	1
Pálinkás Gusztáv, ö. d	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Prohászka Aladár . . .	1	3	2	1	2	1	3	2	3	—	—	—	1
Rieger Alfréd	2	3	2	2	3	1	3	2	2	—	—	—	2
40. Rosenthal Hugó, héb. .	3	3	3	3	4	3	4	3	1	—	—	—	2
Rott Nándor, ö. d. . . .	1	1	1	1	2	1	1	1	fm	1	—	—	1
Schneider Alajos	2	3	2	3	3	1	3	2	fm	—	—	—	1
Schneider Béla	1	2	1	1	2	1	2	1	fm	—	—	—	1
Skoff Zoltán	1	2	1	1	2	1	2	2	2	—	—	—	1
45. Spett Ferencz	1	3	3	3	3	2	4	3	3	—	—	—	1
Sztankovits Szilárd, g. kel.	1	3	1	3	2	1	3	3	2	—	1	—	2
Szaszovszky József . . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	—	1	—	2
Szerdahelyi László, ö. d.	1	2	2	2	3	1	1	2	fm	—	—	—	1
Vetier Gyula	2	3	2	3	3	3	3	3	3	—	—	—	2
50. Vértessy Gyula	2	3	3	3	3	2	3	2	3	—	—	—	2
Wehner Gyula	2	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	—	2
Wertheimer Alfréd. héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	—	1
Zitterbarth Vilmos . . .	2	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	—	1

Magántanulásra tértek : Eitner Sándor, Gross Aladár, Heuthaler József.

Kimaradt : Pick Ernő.

Összesen : 57.

VI. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műtény
Alkér Lajos	3	3	3	3	3	3	3	4	3	—	—	—	2
Alter Béla	1	2	1	2	2	1	1	3	1	—	—	—	1
Báthory István	1	1	2	2	3	1	1	2	2	—	—	—	1
Beöthy László, h. v.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	—	—	—	1
5. Clauser Mihály	1	3	2	3	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Csiszár István	1	1	2	2	2	1	1	1	1	—	—	—	1
Erdélyi Sándor, h. v.	1	2	2	2	2	3	3	2	3	—	—	—	2
Farkas Athanáz	1	3	3	3	3	2	1	3	3	—	—	—	1
Fenyvessy Béla, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
10. Galamb Kálmán	2	3	3	3	3	3	2	3	3	—	—	—	1
Gobbi Gyula	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Goriczay Alfonz, ö. d.	2	3	2	3	3	1	3	3	3	—	—	—	1
Gyarmati Győző	1	2	1	2	3	1	1	2	3	—	—	—	1
Hammer Zoltán	2	2	3	3	3	2	2	3	3 ^{fm}	—	—	—	1
15. Havas Miklós	1	1	2	2	2	1	1	3	3	—	—	—	1
Hállay Károly	1	2	2	2	2	2	2	3	3	—	—	—	1
Herde Jenő, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	—	1
Heves Pál, ö. d.	2	3	2	2	3	3	2	2	3	—	—	—	1
Hirka Balázs	1	1	2	1	2	1	1	2	1	—	—	1	1
20. Hirsch Miksa, héb.	1	3	3	3	3	2	2	3	1	—	—	—	2
Horváth Árpád	2	3	3	3	3	3	2	2	3	—	—	—	1
Horváth Károly	1	3	3	3	3	3	1	3	3	—	—	1	1
Jedlicska Károly	1	1	2	2	3	1	1	2	3	—	—	—	1
Kaluzsa Kálmán	1	2	3	2	2	1	2	3	3	—	—	—	1
25. Karla József	1	2	2	3	3	1	1	2	3	—	—	—	1
Kerek Ferencz, h. v.	1	3	3	3	3	1	1	4	2	—	—	—	1
Kétli István	1	1	2	2	2	1	1	3	2	—	—	—	1
Kiss Károly	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	—	—	1
Kovács Antal	1	1	1	1	2	1	1	2	2	—	—	—	1
30. König Géza	1	2	2	3	3	1	2	2	1	—	—	—	1
Köves György	1	2	2	2	2	1	1	3	3	—	—	—	1
Latzkovits Antal	1	3	2	3	3	2	1	3	1	—	1	1	1
Losonczy Elemér	1	2	2	3	3	1	1	3	3	—	—	—	1

VI. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Bendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Művészet
Lovik Károly, ág. v.	3	3	2	3	3	2	3	4	3	-	-	-	2
35. Lovrich Gyula	2	3	3	3	3	2	3	3	fm	-	-	-	1
Masirevics Samu, g. k. v.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	-	-	-	1
Menyhárt Dezső	1	3	3	2	3	1	1	3	1	-	-	-	1
Müller Henrik	1	2	2	2	2	2	2	2	fm	-	-	-	1
Perina János	1	2	2	3	3	1	1	3	1	-	-	-	1
40. Péch Aladár	1	2	3	3	3	1	1	3	2	-	-	-	1
Piller Ernő, ö. d.	1	1	1	2	2	1	1	3	3	-	-	-	1
Rakovszky Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	-	-	-	1
Reichl Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	-	-	1
Schandl Emil	2	3	3	3	3	2	1	4	1	-	-	-	1
45. Sibelka Henrik, ö. d.	1	2	1	2	2	2	1	2	2	-	-	-	1
Siklóssy József	2	3	3	3	3	2	1	2	1	-	-	-	1
Suján Ferencz	1	2	3	3	3	2	2	3	1	2	-	-	1
Szalay Gyula	2	2	3	3	3	2	1	3	1	-	-	-	1
Szentkirályi Albert ág. v.	1	2	1	2	3	1	1	3	1	-	-	-	1
50. Szénássy György	1	2	3	3	3	1	1	2	2	-	-	-	1
Szombathely Antal	1	1	1	2	2	1	1	2	3	-	-	-	1
Temple Rezső	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1	-	-	2
Unger Alajos	2	3	3	3	3	3	3	3	2	-	-	-	2
Vásárhely Dezső, h. v.	2	2	3	3	3	1	2	3	3	-	-	-	1
55. Waigand József	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	-	-	-	1
Wehner Károly, ö. d.	1	2	3	3	3	2	2	3	2	-	-	-	1

Magántanulásra tértek: Batthyány László gr., Pichler Elemér, Zimányi Miklós, h. v.

Tanintézetet változtattak: Marnó Emil, Pethes Manó.

Meghalt: Hertelendy Aladár.

Összesen : 62.

V. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Kendkívüli tantárgyak			Magaviselet
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Műténék		
Barzen János	1	2	3	4	4	1	3	3	3				2	
Blaha Sándor	1	2	2	3	3	2	1	3	3				2	
Csiky János	1	2	1	2	2	2	1	2	fm	1	1		1	
Dalmady Ödön, ö. d.	1	1	1	2	2	1	1	1	1				1	
5. Danczer Béla	1	1	1	2	2	2	1	2	3				1	
Éberling Árpád	1	1	1	2	2	1	1	2	2				1	
Ernyei Ödön	2	3	3	3	3	2	1	3	3				1	
Holzwarth Jenő	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1			1	
Janny Gyula	1	1	1	2	2	1	1	1	2		1		1	
10. Járity Gyula, ö. d.	1	1	1	2	2	1	1	1	1		1		1	
Kállay András	1	3	3	3	3	2	1	3	2				2	
Kilián Ottó	1	3	3	3	3	2	2	2	2				1	
Kollerich Béla	1	3	3	3	4	3	1	3	3				2	
Kontur László	1	1	2	3	3	1	1	2	2		1		1	
15. Kovács Béla	3	4	3	4	4	2	3	3	3				2	
Lafranko József	3	3	3	4	4	3	3	3	3				3	
Lőw Tibor, héb.	3	1	2	3	3	2	2	1	2				1	
Magyar Elek	2	2	3	3	3	2	2	3	2				1	
Mocznik Lajos	1	2	2	3	3	1	1	2	2				2	
20. Molnár Gyula	3	3	3	4	4	3	2	3	1				1	
Nagy Dezső	3	3	3	4	4	3	3	3	2				1	
Natter Ferencz	2	1	2	2	3	1	1	2	2				1	
Pecsics Sándor, ö. d.	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1		1	
Penninger Antal	3	4	3	4	4	4	3	3	1				2	
25. Porzezinsky Vilmos	1	3	1	2	3	1	1	3	2	2	1		1	
Rózsa Kálmán	2	3	3	3	4	3	2	3	2				2	
Ruzitska László	2	2	2	3	3	1	2	3	3				1	
Schmidlechner Károly	1	2	2	3	3	2	3	3	fm		1		2	
Senyei Gyula	3	2	3	3	3	2	3	3	1				2	
30. Skrzypiec József	1	2	1	2	2	1	2	2	2				1	
Szautner Zsigmond	1	1	1	2	2	1	1	1	2		1		1	
Szmrecsányi Béla	1	1	2	2	2	2	1	1	2				1	
Thurinszky János, ö. d.	1	1	1	3	3	1	1	3	2	1	1		1	
Trautmann Jenő	3	3	3	3	4	3	4	3	3				2	
35. Tretter György	2	4	3	4	4	4	2	3	2				1	
Verebély Tibor	1	1	1	1	1	1	1	1	1				1	

Magántanulásra tértek: Burg Kornél, Haberhauer Aladár, Kovács Jenő, Pfeifer Vladimir, Vagyázó Elemér.

Kimaradtak: Dedinszky Miklós, á. v., Lobmayer Jenő, Loewe Ernő, Majláth Béla, Majnik Ferencz, Pucher József, Szvoboda József. Összesen 48.

V. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műténék
Auer Béla	3	3	3	3	3	2	3	4	1	—	—	—	2
Bohdanecky Lajos . . .	2	3	2	3	2	1	2	3	3	—	—	1	2
Bredl Sándor	1	2	1	2	1	3	2	3	3	—	—	—	1
Csávossy Ignác	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
5. Dezsőffy Aurel	2	2	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—	1
Domonkos Gyula	1	1	1	3	2	2	1	2	1	—	—	—	1
Fehér Jenő	3	3	2	3	3	3	2	3	1	—	—	—	2
Fenyvessy Rezső, héb..	3	2	1	3	3	2	2	3	1	—	—	—	1
Fritz József	1	1	1	3	2	1	1	3	2	—	—	—	1
10. Glattfelder Gyula . . .	1	1	1	2	2	1	2	2	3	—	—	—	1
Halter Károly	1	2	2	3	2	3	2	3	3	—	—	—	1
Horváth Dezső	3	3	3	4	4	3	3	4	1	—	—	1	2
Jedinák János	3	3	3	3	3	3	3	3	1	—	—	—	1
Jóó Károly	2	3	3	3	3	2	2	2	3	—	—	—	1
15. Klein Géza, héb.	2	1	1	3	1	2	2	3	fm	—	—	—	1
Kleineisel Jakab	1	2	1	2	2	2	1	2	3	—	—	—	1
Lazay Lajos	1	1	1	2	1	1	1	2	3	—	—	—	1
Metzner Gyula, h. v. . . .	2	3	3	4	3	3	2	3	1	—	—	—	2
Müller Lajos	1	1	1	2	1	1	1	1	2	—	—	—	1
20. Pálmán Endre	1	2	2	3	3	2	2	2	2	—	—	—	1
Pantl Kálmán	3	3	3	4	3	2	3	4	3	—	—	—	1
Peller László	1	3	2	3	3	1	3	3	3	—	—	—	1
Purt Ernő, ág. v., ö. d. . .	1	1	1	2	1	1	1	2	1	—	—	—	1
Roth Ferencz	2	3	3	3	3	3	1	4	3	—	—	—	2
25. Sipőcz Géza	1	1	1	3	2	1	1	3	2	—	—	—	1
Stenger Rezső	1	1	1	3	2	1	1	2	3	—	—	—	1
Szarvassy Sándor	1	1	1	2	2	1	1	2	1	—	1	—	1
Szentkirályi István, ág. v.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Szigethy Győző	1	2	1	3	1	1	1	2	1	—	—	—	1
30. Ujlaky Ödön	2	2	2	3	3	2	2	3	2	—	—	—	2
Urbanek Károly, ö. d. . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Virág Gyula, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Vragássy Jenő, ö. d.	1	2	2	3	1	1	1	3	2	—	—	—	1

Magántanulásra tért: Grundt József, Pongrácz Kálmán.

Tanintézetet változtatott: Fodor Sándor.

Kimaradt: Halász Péter, Mórocz Dénés.

Összesen: 38.

IV. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Szám tan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műtének
Alter Géza	2	3	3	3	2	2	2	3	3	—	—	—	1
Antal Lajos	1	2	3	3	2	1	2	3	3	—	—	1	1
Benesch Ferencz	1	2	2	3	2	2	2	2	1	—	—	1	1
Bohdaneczky Béla	1	3	3	4	3	3	4	2	3	—	—	—	1
5. Bolváry Andor	2	2	1	2	2	1	2	2	2	—	—	1	1
Bolváry Gellért	2	2	1	2	2	2	2	2	2	—	—	1	1
Bornemissza Dénes, h. v. ism.	1	3	3	3	2	3	2	3	2	—	—	—	2
Borszéky Akos	1	3	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	1
Bradách Emil	1	1	1	2	1	1	1	2	2	—	1	—	1
10. Brandenstein Béla	1	2	3	3	3	2	2	3	1	—	—	—	1
Brázay Zoltán	1	2	3	3	1	1	2	3	fm	—	—	—	1
Brückner Károly	1	3	2	3	2	1	2	2	3	—	—	1	1
Buttkay Emil	1	1	1	2	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Cornides Sándor	1	2	3	3	2	2	3	3	3	—	—	—	1
15. Emmerling Itván	2	2	3	4	3	2	4	2	3	—	—	—	1
Frankl Ödön	1	1	1	2	1	1	2	2	1	—	—	—	2
Gaszner Béla	2	1	2	2	1	1	3	2	1	1	—	—	1
Hollósy Jenő	1	2	2	3	2	2	2	2	2	—	—	—	1
Horváth Sándor, ö. d.	1	1	3	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
20. Kaszala Géza	2	3	2	4	3	2	2	2	2	—	—	—	2
Komjáthy Pál, helv. v.	1	3	3	3	3	2	2	2	1	—	—	—	1
Köves Andor	1	3	2	3	2	1	3	2	2	—	—	—	1
Kramarik Ödön	1	3	1	2	2	2	2	2	3	—	—	—	1
Krausz Jenő	2	2	2	3	3	1	3	2	1	—	—	—	1
25. Maurer Armánd	2	3	3	2	2	3	3	3	2	—	—	—	2
Merkl Adolf	1	1	1	2	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Navrtil Akos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Ney Béla	1	2	3	3	1	1	2	2	fm	—	—	—	1
Pfeifer Nándor	1	3	3	3	2	2	4	3	3	2	—	—	1
30. Pinkser Emil, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1	1
Prókay Nándor, ism.	1	1	3	3	2	2	2	2	2	—	—	—	2
Samassa Aurél	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	—	—	1

IV. A. osztály.

A tanuló neve	<i>Rendes tantárgyak</i>								<i>Rendkívüli tantárgyak</i>			Magaviselet		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természetrájt	Számítás	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műének	
	Schmich Vilmos, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—		1	—
Schneider Ernő . . .	1	1	2	3	1	2	2	2	2	fm	—	—	—	1
35. Simon Vilmos . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Somssich Miklós . . .	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Spuller Arthur . . .	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—	—	—	1
Szabó Lajos . . .	1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	—	—	—	1
Szóják Lajos . . .	1	4	4	4	3	2	4	2	1	—	1	—	—	1
40. Tánzos Béla, helv. v.	1	2	3	2	2	1	2	3	3	—	—	—	—	1
Thetász Sándor, helv. v.	1	2	3	3	2	2	4	3	1	—	—	—	—	1
Till Antal	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	—	—	—	1
Urbányi Gyula	1	2	1	2	1	1	1	1	fm	—	1	—	—	1
Vaszilievits László, g. k.	2	3	3	3	3	2	3	3	1	—	—	—	—	2
45. Veroszta József . . .	1	2	3	3	2	1	2	2	1	—	—	—	—	1
Vojcsik Frigyes, ö. d. .	1	1	1	2	2	1	2	2	3	1	—	1	—	1
Vragássy Lipót, ö. d. .	1	1	2	3	1	1	2	1	2	—	—	—	—	1
Zsigmond István . . .	2	2	3	3	2	1	2	2	3	—	—	—	—	1

Kimaradtak: Bernáth Győző, ö. d., Bignio Lajos, Szentkirályi Béla.

Összesen: 51.

IV. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak									Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Számítás	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	
Balázs Gyula	1	2	3	3	2	1	3	2	3	—	—	—	1
Bäcker Zoltán	2	2	4	3	3	3	3	2	3	—	—	—	1
Barthos János	2	4	4	4	3	3	3	3	2	—	—	—	2
Berkes Ernő	2	4	4	4	4	3	3	2	2	—	—	1	2
5. Bittermann Géza	3	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	1
Borszék Károly	1	1	1	2	1	1	2	2	2	—	—	1	1
Demény Ferencz	1	2	3	3	3	1	3	2	3	—	—	1	1
Enyedy Zoltán	1	1	3	2	2	1	2	2	1	—	—	—	1
Faludy Rezső	2	3	3	3	3	1	3	2	2	—	—	—	2
10. Fehérvári Tíkor	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	2
Fényesi Jenő, héb.	2	2	3	2	1	1	3	1	1	—	—	—	1
Fölsér István	1	2	1	2	2	1	2	2	1	—	—	1	1
Frivalszky Géza	1	1	2	2	2	2	3	3	2	—	1	1	2
Gabler Lajos	1	2	2	2	1	1	2	1	fm	—	1	—	1
15. Gábrriel Albin	1	3	4	4	3	3	3	3	2	—	—	—	1
Gillming Arthur, ö. d.	1	2	1	2	1	1	3	1	3	—	—	—	2
Ginner Győző	1	3	3	3	3	3	3	2	fm	—	—	1	2
Grósz Rezső	1	3	3	4	3	2	3	2	3	—	1	—	1
Gyémánt Miklós	2	4	4	4	4	3	4	3	fm	—	—	1	1
20. Hammer Dezső	1	3	4	4	3	3	3	2	2	—	—	—	1
Hausegger Árpád	1	2	2	1	1	1	2	1	fm	—	—	—	1
Hábori Nándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Heuthaler György	1	2	3	3	2	2	2	2	1	—	—	—	1
Horváth Imre	3	3	4	4	4	4	3	1	2	—	—	—	2
25. Ipolyi Arnold	1	2	3	3	2	2	3	3	1	—	—	—	2
Joób Aladár ág. v. ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	1	—	—	—	2
Klazer Kálmán	1	3	3	3	2	1	3	1	3	—	—	—	1
Klim Róbert	1	2	2	2	3	1	2	1	3	—	—	—	2
Layer János	1	3	1	3	2	1	2	1	fm	—	—	—	2
30. Lengyel Béla	1	2	3	3	3	2	3	3	2	—	—	—	1
Liczner Rezső	1	2	3	3	2	3	3	1	3	—	—	—	1
Musikó István	2	3	2	3	3	1	3	2	3	1	—	—	2

IV. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Szám tan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Ének
Noseda Imre	1	1	2	2	1	1	2	1	1	—	—	—	1
Nyikos Kálmán h. v. . .	2	3	4	4	4	4	4	2	2	—	—	—	1
35. Pablovics Rezső . . .	1	1	4	4	3	3	2	3	3	2	—	—	3
Pálos Hugó	1	2	1	1	1	1	2	3	2	—	—	—	1
Petőcz Gyula	1	2	2	2	2	1	2	1	3	—	—	—	1
Petz Frigyes	1	2	2	4	3	3	4	3	1	—	—	—	1
Pietrasewiczky Kázmér ism.	1	2	1	2	1	1	2	1	3	—	—	—	1
40. Podhorányi Miklós ö. d.	1	2	2	2	1	1	2	2	2	—	—	1	1
Puskásy László	3	2	3	4	3	3	4	3	3	—	—	—	1
Reviczky Széver ö. d.	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1	—	—	1
Szitár Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	—	1
Vindisch János ism. . .	1	3	3	3	2	1	3	3	1	—	—	—	1
45. Vollerics Alfréd . . .	1	1	1	2	1	1	2	1	1	—	1	1	1
Wetzel Ernő	1	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	1
Zimburg Arthur	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1	—	—	1

Kimaradtak: Buday Aladár, Feldbauer Lajos héb., Surgóth Gyula, Tatity Arkád g. k.

Összesen: 51.

III. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műtének
Ács Ambrus, ö. d.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Bárcey Dezső, ö. d.	1	2	1	2	1	1	1	1	3	—	—	—	1
Beliczay Gyula, ág. v.	3	3	3	4	4	3	4	2	fm	—	—	—	1
Borsó Dezső	1	3	3	3	1	2	3	3	3	—	—	—	1
5. Deszpinitz Kálmán, g. kel.	1	3	3	3	2	1	3	2	fm	—	—	—	2
Fekete Béla	1	2	2	2	2	2	3	3	2	—	—	—	2
Förster Aurél	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Fritz Géza	1	1	1	1	1	1	2	1	fm	—	—	—	1
Gallégo Ede	2	3	3	4	2	2	3	2	3	—	—	—	1
10. Geissler Ernő	2	3	2	3	3	3	3	3	3	—	—	—	1
Hafner József	3	4	3	4	4	3	4	3	1	—	—	—	2
Haliczky Zoltán	1	2	2	2	2	1	2	2	2	—	—	2	1
Holl Imre	1	2	1	1	2	1	1	1	2	—	—	—	2
Hümpfner Ferencz	3	3	3	3	2	1	2	2	3	—	—	—	1
15. Jánoky Gyula	1	2	2	2	2	1	2	3	3	—	—	—	1
Jung Tivadar	3	3	3	3	3	2	3	3	1	—	—	—	2
Juwelier Lipót, héb.	2	3	3	3	3	1	4	3	2	—	—	—	2
Kállay Zoltán	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Kovács István	1	2	2	3	2	2	3	3	3	—	—	2	2
20. Kovács József	2	3	3	3	3	1	3	2	3	—	—	—	2
Kurbacher Sándor	1	2	1	2	1	1	2	2	2	—	—	—	1
Laban Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	—	—	—	1
Lebanovics Nándor, g. kel.	1	2	3	3	3	1	1	2	3	—	—	—	1
Mayer Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
25. Mészáros Ervin	1	2	1	1	1	1	2	1	3	—	—	—	1
Paupera Ferencz	3	3	3	3	3	2	2	2	3	—	—	—	1
Purebl Győző, ö. d.	2	1	2	3	2	2	2	2	2	—	—	—	1
Pumb Rezső	3	3	2	4	3	3	2	2	3	—	—	—	2
Rábely László	1	2	2	2	1	2	2	2	3	—	—	—	1
30. Rausz Alajos	3	3	3	3	2	2	4	3	2	—	—	—	2
Rusz Kornél, héb.	1	2	2	3	2	1	2	2	3	—	—	—	1
Szabó István	1	3	2	3	2	2	3	3	1	—	—	—	2

III. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számтан	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műtények
Szevera János	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	—	—	1
Székler Andor héb. . .	1	3	3	3	2	2	4	2	2	—	—	—	2
35. Twirst Gyula, ö. d. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	—	—	—	1
Vezényi Árpád	1	1	2	2	2	1	1	1	2	—	—	—	2
Volmuth József	1	3	3	3	2	1	2	2	3	—	—	—	2
Zatloka Emil	1	2	1	2	1	1	2	3	3	—	—	—	1
Zitterbarth Ödön . . .	2	3	3	3	3	2	3	2	2	—	—	—	1

Magántanulásra tért: Bosányi Iván, Göth Lajos, Schmidt István, Serly Ottó.

Tanintézetet változtatott: Marnó Gyula, Kindl Aladár, Minorich Albert, Vezsenyi Jenő, ism.

Kimaradt: Bolváry Lajos, Halász Zsigmond, Vásárhelyi Géza.

Összesen: 50.

III. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Kendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francozia nyelv	Gyorsírás		Műténék
Battyányi János ág. v.	1	2	2	2	1	1	2	2	1	—	—	—	1
Bobács Géza	1	2	3	4	4	2	3	3	2	—	—	—	3
Bólits Aladár	1	2	2	3	3	2	3	2	2	—	—	—	1
Bösze Gyula	2	3	3	3	3	2	4	2	1	—	—	—	1
5. Dietz Elek	3	3	3	4	3	2	4	2	1	—	—	—	1
Dittrich Vilmos	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Ecsedy Akos	1	2	1	2	1	1	2	3	3	—	—	—	1
Etzinger Alajos	1	3	3	3	3	1	3	3	1	—	—	—	2
Fekete Gyula	1	3	4	4	2	2	3	3	2	—	—	—	2
10. Fellner Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	3
Frivalaszky Zoltán	1	1	2	1	1	1	2	2	1	—	—	—	1
Gróf Menyhért héb.	1	3	3	3	2	2	4	3	3	—	—	—	2
Groholy Károly	1	2	2	2	1	1	1	2	3	—	—	—	1
Hamvassy István	1	2	3	3	2	1	2	1	2	—	—	1	1
15. Haris Jenő	2	3	3	4	4	3	4	2	3	—	—	—	2
Hoffenprádl Károly	1	2	3	2	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Hugmayer Ottó	1	3	2	3	3	2	2	2	3	—	—	—	2
Keincz Géza	2	3	3	3	3	1	3	3	1	—	—	—	1
Koháry Ferencz	2	3	2	3	3	1	3	1	fm	—	—	—	2
20. Körmendy Győző ö. d.	2	3	4	4	3	2	4	3	3	—	—	—	2
Lánczy Béla ö. d.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	1
Lates Kornél ágost.	1	2	3	3	2	1	3	1	2	—	—	2	1
Laukó Ernő	1	3	3	3	2	1	3	2	2	—	—	—	1
Lobmayer Alfréd	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
25. Manno Leonidas g. k. v.	1	3	2	3	3	1	3	2	2	—	—	—	1
Milos György g. k. v.	1	2	1	1	1	1	2	2	2	—	—	1	1
Mocznik Gusztáv	1	3	3	4	4	1	3	3	2	—	—	—	1
Ney Géza	1	2	3	3	2	1	3	2	2	—	—	—	1
Purmann Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	—	—	1	1
30. Sebők Imre	1	2	3	2	1	1	3	2	3	—	—	—	1
Szebellédy Ferencz	1	3	3	3	2	2	3	2	3	—	—	—	1
Szilágyi Lajos	1	2	2	2	1	1	3	3	1	—	—	—	1

III. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Bendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Műténék
Szinnyey Ferencz, ö. d.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	—	1	1
Szohner Lajos . . .	1	2	3	3	3	2	3	3	2	—	—	—	2
35. Szuchy Móríz . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Teleszky Béla ö. d. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1	1
Than Albin	2	3	3	3	3	1	3	3	2	—	—	—	1
Thold Orbán	1	2	3	3	2	2	3	2	3	—	—	—	1
Urbanek Sándor ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1
40. Vilt Vilmos	1	3	3	3	3	2	3	1	2	—	—	—	1
Weyer József	1	3	3	3	2	2	3	1	3	—	—	—	2
Wertheimer Oszkár héb.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	—	—	1
Zalán Gyula	1	2	2	2	2	2	3	2	2	—	—	—	1
Zalán István	1	2	2	3	2	2	3	2	2	—	—	—	1

Kimaradt: Kedvessy György, Kovács József ism., Lipthay Mihály, Viczián Antal.

Összesen: 48.

II. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Francia nyelv		Műténék
Andrássy Géza	3	3	4	1	4	2	2	3	—	—	2
Balla Jenő	3	3	4	4	4	2	2	3	—	—	2
Berczelly Aladár . . .	3	4	4	4	4	3	2	1	—	—	2
Bittó Dénes	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1
5. Borotvás Andor h. v .	2	3	3	2	3	2	2	1	—	—	1
Bukovszky Nándor . . .	1	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
Csáki Aurél	1	3	2	1	2	2	2	3	—	1	1
Császik István	1	2	2	1	2	1	1	1	—	1	1
Egerváry Gyula	2	2	2	2	2	2	2	1	—	—	1
10. Emmerling Mór	2	2	3	2	3	2	2	3	—	—	1
Fábry István	1	2	1	1	3	2	2	3	—	—	1
Frideczky Ferencz	1	1	1	2	2	1	1	1	—	—	1
Geszler József	1	1	2	1	3	2	2	2	—	—	1
Hammer Géza	2	3	3	3	3	1	2	1	—	—	2
15. Haris Sándor, gör. kel.	1	1	2	1	2	2	2	4	—	—	1
Ignjátovics Miklós, g. kel.	1	2	3	2	3	2	2	2	2	—	1
Jáhn Ernő	2	3	3	2	3	3	2	1	2	—	2
Jászfy Géza	2	2	2	2	3	2	1	2	—	—	2
Keczer Antal	1	1	1	1	1	1	2	fm	1	—	1
20. Király Gyula, ism. . . .	1	3	4	2	3	2	2	2	—	1	2
Krachovitz Jenő, ism. . .	3	3	4	2	3	3	1	1	—	—	3
Langer Géza	2	3	4	2	3	3	2	2	—	1	1
Langer György	3	4	4	2	3	2	2	2	—	1	2
Layer Károly	2	3	3	2	3	2	2	fm	—	—	1
25. Ludvig Rezső	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1
Br. Malcomes Gyula	2	2	2	2	3	2	2	3	—	—	1
Matlon János	2	2	2	1	2	2	1	1	—	1	1
Mészáros Aladár	1	2	1	1	3	3	2	3	—	—	1
Mészáros Tibor	1	1	1	1	2	2	2	2	—	—	1
30. Mihálszky Antal	2	3	3	1	2	1	2	3	—	—	2
Musztecz János, g. kel.	1	3	3	2	3	2	1	3	—	—	1
Neer Jenő	3	2	2	2	3	2	2	3	—	2	2

II. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Francia nyelv		Műténék
Nicora László	1	3	1	1	3	2	2	1	—	—	1
Olgay István	3	4	4	3	4	3	2	3	—	3	2
35. Ottlyk József	3	3	4	3	3	3	1	3	—	—	2
Popp Ottó	2	3	3	2	4	2	2	3	—	—	2
Rapaics Rezső	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	—	1
Rákosi Lajos	1	1	1	1	2	2	2	2	—	—	1
Rédl Soma, ism.	1	3	3	1	3	1	1	1	—	2	1
40. Rédly Béla	2	3	2	3	3	3	2	3	—	1	2
Rumbach Pius	2	3	3	2	3	3	2	2	—	—	1
Schier Aladár	2	2	2	2	1	2	2	3	—	—	2
Schlesinger Róbert	2	2	1	2	3	1	1	2	—	1	1
Stockinger Gyula	2	2	2	1	2	1	2	2	—	1	1
45. Szeghy Géza	1	3	2	3	3	2	1	3	—	—	2
Szentessi Alfonz	1	2	1	2	3	2	2	4	—	—	2
Tahy István	2	3	3	1	3	2	2	1	—	2	1
Tomis Endre	3	3	3	2	3	2	1	1	—	2	2
Varga Péter	2	3	2	3	3	2	2	2	—	—	2
50. Vukov György, g. kel.	1	3	2	3	3	2	2	3	—	—	1
Weisz Gusztáv	3	3	3	3	4	2	2	3	—	—	2
Zaitz Géza	1	3	3	1	3	1	2	3	—	2	1
Zathureczky Nándor, á. v.	1	3	3	2	3	3	2	2	—	—	2
Zimányi Dániel, á. v. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1

Kimaradtak: Békeffy Andor, Papp Dezső ism., Liska Manó ism., Strausz Lajos, Wolfsgruber Elemér ism.

Magántanulásra tért: Rápolti Nagy Endre.

Beteg: Sthymmel Jenő.

Összesen: 61.

II. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Francia nyelv		Műének
Antal Miklós	1	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
Balaton Ferencz	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—	2
Basch Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Benke György	2	3	3	1	3	2	2	3	—	—	1
5. Besskó Jenő	2	2	2	2	2	2	1	1	—	—	1
Dietz János	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—	1
Dobrzansky Miklós	3	3	4	3	4	2	2	1	—	2	2
Ehrman Ferencz	1	3	2	3	2	2	1	3	—	—	2
Éberling Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1
10. Gaal Ödön	2	2	3	2	3	2	2	2	—	—	2
Gaszner Aurél	3	3	3	3	3	2	2	2	1	—	2
Geller Arpád	2	2	3	2	2	2	1	2	—	—	1
Gräfl Ödön	1	2	1	1	2	2	2	2	1	—	1
Grundt Károly, ág. v.	1	3	3	1	3	3	2	1	—	—	2
15. Haas Antal	2	3	4	2	2	2	1	3	—	—	2
Horváth Ede	3	2	3	3	3	1	1	2	—	1	2
Jakabffy Zoltán	2	3	3	3	3	1	2	3	—	—	2
Kállay Tamás	1	1	1	1	2	1	2	1	—	—	1
Kiss Ödön	1	2	3	1	3	3	2	3	—	—	1
20. Králik József	1	2	3	1	2	2	2	1	—	—	1
Laban János	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1
Lányi Gyula, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Lebanovits Vilmos, g. kel.	1	2	2	2	3	1	2	3	—	—	1
Leimeter Elemér	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	2
25. Matlaskovsky István	1	1	2	1	2	2	2	1	—	—	1
Móczár Géza	3	3	4	2	3	2	2	2	—	—	2
Neisár Jenő	3	3	4	3	4	3	2	2	—	—	2
Perczel György	2	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
Petrányi Dezső	2	3	3	1	2	1	2	1	—	1	1
30. Reitinger Pál	3	3	3	3	3	2	2	2	—	2	1
Rotyik János	1	2	2	1	2	1	2	2	—	—	1
Róth Sándor	1	2	2	1	2	2	2	3	—	—	1

II. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Szépirodalom	Testgyakorlás	Francia nyelv		Művészet
Rózsaffy Dezső	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1
Sághy Ede	2	2	3	2	3	3	1	1	—	—	2
35. Schmidt Béla	2	3	3	2	2	2	1	1	—	1	1
Schuster Károly	2	3	3	2	3	2	1	1	—	—	1
Sully Zoltán	1	1	1	1	1	2	2	2	—	—	2
Szemenyei Kornél	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Tiermayer János, ism.	2	3	2	2	2	2	2	3	—	—	1
40. Tóth Gyula	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1
Tóth Zsigmond, ö. d.	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1
Urbanek Alajos	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1
Vágner Sándor	2	4	4	3	3	3	2	3	—	—	3
Gr. Vass György	2	3	2	3	2	2	2	2	—	—	2
45. Wilhelm Gaszton	2	3	2	2	3	2	2	2	—	—	1
Zaitz Imre	1	2	2	1	3	2	1	2	—	1	1
Zeidler Rezső	2	3	4	2	3	2	1	2	—	—	2
Zsidy Béla	2	3	3	2	3	2	2	3	—	2	2

Magántanulásra tért: Néger Adolf. . . . .

Kimaradtak: Fodor Dezső, Kindl Sándor, Ledniczky Mihály, Mihók Sándor, Wallenfeld Mihály.

Összesen: 54.

I. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá	Testgyakorlás	Francia nyelv		Ének
	Ambrozi Jenő	1	2	3	1	1	2	2	2		—
Anderlik Ede	3	3	4	4	3	2	2	2	—	—	2
Ács Ödön	3	4	4	4	3	3	3	3	—	—	2
Bogen Ede, ism.	2	3	3	3	3	2	2	2	—	—	1
5. Bredl Béla	2	3	3	2	3	3	2	2	—	2	2
Esch Hugo	3	4	4	4	4	3	3	3	—	—	4
Fülöp József	1	3	3	2	3	3	2	2	—	2	2
Gallinszky László	1	2	2	1	2	2	1	2	—	—	1
Gräff Károly	3	2	3	3	2	3	2	2	—	—	2
10. Gyurkovits Béla	1	2	2	2	1	1	2	2	—	—	2
Haberhauer Zoltán, ism.	2	3	3	3	3	2	2	3	—	—	2
Hajdu Gyula, ism.	3	4	4	4	3	2	2	3	—	—	1
Hausner Károly	2	3	3	3	2	2	2	2	—	—	2
Hirkó Ferencz	1	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
15. Illek Aladár	1	2	2	1	2	2	1	1	—	—	1
Jablonszky Lajos	2	2	3	2	2	2	1	3	—	1	2
Kauszer Jakab	2	3	4	3	3	2	2	1	—	3	2
Kállay Aladár, ism.	1	1	2	1	2	2	2	2	—	—	2
Keiner Mór, héb.	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	—	1
20. Klöcker Lajos	3	4	4	4	4	2	2	3	—	2	3
Kopetzky József	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—	2
Koppán Pál	2	3	4	3	4	3	2	3	—	3	1
Krause Dezső	2	3	3	3	3	3	2	3	—	—	2
Kutsera Pál	2	4	4	4	4	3	2	2	—	—	2
25. Lövészy Nándor, ism.	1	2	2	1	2	2	2	fm	—	—	1
Makay Dezső	1	1	2	2	2	2	2	2	—	—	1
Manger Dezső	1	3	3	3	2	2	2	1	—	—	2
Masirevics Szilárd g. k.	1	2	2	1	2	2	2	2	—	2	1
Medvigy Gábor, g. kath.	3	3	3	3	2	2	3	1	—	—	1
30. Mustó Béla	1	3	3	3	3	2	2	fm	—	—	2
Naschitz Gyula. héb.	2	3	4	4	3	2	3	2	—	—	3
Navratil Dezső	1	1	2	2	2	2	1	1	—	—	1

I. A. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tan'argyak		Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Francia nyelv		Ének
Oberle Károly	1	2	2	1	1	1	2	2	—	—	1
Pfeifer Rezső, ism.	1	3	3	3	3	1	1	1	—	1	1
35. Plökl Antal	2	3	4	3	3	2	2	1	—	3	2
Popelka Tamás	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	2
Reichl Ferencz	1	2	2	2	3	2	1	3	—	—	1
Reimetter Árpád	1	2	3	2	2	1	1	1	—	—	1
Schmidt Gusztáv	2	3	3	3	2	2	3	1	—	—	2
40. Schramek Károly	1	2	2	2	1	2	2	2	—	—	1
Seefehlner Lajos	2	3	3	3	3	2	2	2	—	—	1
Stokovszky Mátyás	1	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1
Suján Imre	1	1	2	2	1	1	2	1	—	—	1
Szadovszky Zoltán	1	2	3	3	3	3	2	3	—	—	2
45. Szalay István	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Szautner Ottó	1	2	2	3	2	2	2	2	—	1	1
Szedlacsek Ferencz	3	3	4	4	3	3	2	4	—	—	3
Szeyffert Ödön	3	3	4	4	3	2	2	4	—	—	2
Szili Pál, héb.	1	2	2	3	3	2	2	3	—	—	1
50. Szladicsek Ferencz	1	4	4	4	4	3	2	2	—	2	2
Tabak Frigyes	1	3	3	4	3	3	2	3	—	—	3
Tasnádi Gyula	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	2
Timár József	2	4	4	4	4	3	2	2	—	—	2
Tóth Aladár	1	1	2	1	2	1	1	1	—	—	2
55. Urs Aladár	1	1	2	2	2	2	1	2	—	—	1
Wehner József	1	3	3	3	2	2	2	1	—	2	2
Weisz Konrád	1	3	3	3	3	3	2	3	—	2	2
Weyer Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1

Magántanulásra tett: Dulovics Ernő ág v. ism., Öromi Sándor.

Kimaradtak: Bicskey Imre, Cselko Jenő, Doleviczényi Ferencz, Fekets Kamilló, Goldberger Gyula héb., Steindl Gyula, Ziegelhoffer Dezső.

Ö s s z e s e n : 67.

I. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Bendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Franczia nyelv		Ének
Ábelsberg Dezső ism. . .	3	4	4	4	4	2	3	2	—	3	2
Ábrányi Kornél legifj. . .	1	1	1	1	2	1	2	2	—	—	2
Békeffy István	1	1	1	1	2	1	2	fm	—	—	1
Bittermann Dezső	1	2	1	3	2	1	2	2	—	—	2
5. Burg Tibor	2	2	2	3	3	2	2	2	—	—	1
Burján Tamás	3	3	3	3	2	2	2	1	—	—	1
Crettier Rezső	1	3	3	4	3	3	2	1	—	2	1
Dobrzánszky Vincze	3	4	4	4	4	2	2	1	—	3	1
Dömötör József	1	2	3	2	3	2	2	2	—	—	1
10. Dragsitz Árpád	2	2	3	3	3	1	2	3	—	2	1
Egerváry Jenő	2	2	2	2	2	2	2	1	—	—	2
Eller Ferencz	1	3	2	3	3	2	2	2	—	—	2
Etzinger János	2	3	2	2	2	3	2	3	—	—	1
Fodor Rezső, h. v.	1	1	1	1	1	1	1	fm	—	—	1
15. Gerlóczy József	1	3	3	3	3	2	2	2	—	—	1
Hajnik Pál	3	3	3	2	3	2	2	3	—	—	1
Havlicsek Antal	2	3	4	4	4	2	2	3	—	—	1
Hevessy Dezső	1	2	3	2	3	1	1	1	—	3	1
Hirt Pál	3	3	3	3	3	3	3	2	—	3	2
20. Hoffmann Rezső	1	2	2	2	2	2	1	3	—	2	1
Horváth Elemér	1	1	1	1	2	2	2	2	—	2	1
Irmei Lajos	2	3	3	4	4	3	3	2	—	3	2
Istóczy Imre	1	2	3	3	3	3	3	2	—	—	1
Janik Lajos	1	2	2	2	2	2	2	1	—	1	1
25. Jeny József	2	3	3	3	4	3	2	fm	—	3	1
Kétli Károly	1	2	2	2	3	2	2	2	—	—	1
Klenovics Béla	2	3	3	3	4	3	3	3	—	—	1
Klöcker Béla	3	4	4	4	4	3	2	3	—	—	2
Köváry Gyula, ism.	3	3	3	3	3	3	2	fm	—	—	1
30. Latesz Sándor ág. hitv.	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1	1
Leitgeb Rezső	1	3	3	2	3	3	3	1	—	—	2
Liber Endre	1	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1
Linczbauer István	1	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1
Mandik János ism.	1	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1
35. Medveczky Lajos ism. . .	2	3	4	4	4	2	2	3	—	—	2
Mutschenbacher Emil . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1

I. B. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Bendkívüli tantárgyak		Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítam	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Francia nyelv		Ének
Müller Antal	1	1	1	1	2	1	1	fm	—	—	1
Obendorfer Gyula	2	4	4	4	4	3	2	3	—	—	1
Pell Aladár	2	2	3	3	3	3	2	3	—	—	2
40. Pless Ödön, héb.	2	3	3	4	3	2	2	3	—	—	2
Pollatschek János	2	3	3	3	3	2	2	1	—	—	2
Rákóczy Béla	1	2	2	1	3	1	2	2	—	3	1
Ránky Elemér	1	3	3	2	3	2	2	3	—	2	2
Reichl Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
45. Rédl Károly	3	4	4	4	4	3	2	3	—	—	2
Schadek Oszkár	2	3	3	3	3	1	2	1	—	—	2
Schier Géza	1	2	2	3	3	3	2	2	—	—	1
Sipőcz Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Szalay Lajos	1	2	2	1	2	2	2	2	—	—	1
50. Szepegy Győző	3	4	4	4	4	3	2	2	—	—	2
Szóka Ferenc	3	3	3	3	3	3	1	2	—	—	2
Szűcs Ervin, h. v.	1	1	2	2	2	2	2	2	—	2	1
Uzsetty Ferencz	1	2	2	2	3	1	2	2	—	2	1
Vadász Imre, héb.	1	2	1	3	3	3	2	4	—	—	3
55. Vadász Kálmán	2	3	3	3	3	3	2	3	—	2	1
Vollerics Viktor	1	2	2	1	2	2	2	1	—	1	1
Vörös Oszkár	2	3	3	3	3	2	2	1	—	—	1
Wiesel Dezső, héb.	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	—	1

Tanodát váltottatott : Kazy István.

Magántanulásra tértek : Polónyi Gyula, Simó Ferencz.

Kimaradtak : Bohn Péter, Czaich Endre, Fajta Elemér, Nagy Gusztáv, Pribék Imre, Rittinger Antal. Összesen : 67.

A beírt összes nyilvános tanulók száma : **711.**

VII.

Az érdemsorozatban használt rövidítések magyarázata.

G. kel. — görög keleti vallású; ág. v. — ágostai vallású; h. v. — helvét vallású; unit. — unitárius; héb. — héber; ö. d. — ösztöndijas; ism. — ismétlő; fm. — fölmentett.

A tanulmányi előmenetelre nézve:

- 1 annyi mint jeles
- 2 " " jó
- 3 " " elégséges
- 4 " " elégtelen

A magaviseletre nézve:

- 1 annyi mint jó
- 2 " " szabályszerű
- 3 " " kevésb. szab.
- 4 " " rossz.

VIII.

STATISZTIKAI TÁBLÁZATOK.

A) A tanintézet tanulóiról általában.

a) A tanulók létszáma osztályonként :											
Osztály	A tanév elején			A tanév végén			A tanév végén be- tegeskedett	Évközben			A vizsgálatot tett nyilvános és ma- gántanulók közül ismétlő volt
	Nyilvános tanuló	Magántanuló	Összesen	Nyilvános tanuló	Magántanuló	Összesen		kimaradt	magántanu- lásra tért	meghalt	
I. A.	67	5	72	58	5	63	—	7	2	—	6
I. B.	67	2	69	58	3	61	—	8	1	—	3
II. A.	61	3	64	54	4	58	1	5	1	—	3
II. B.	54	4	58	48	4	52	—	5	1	—	1
III. A.	50	1	51	39	5	44	—	7	4	—	2
III. B.	48	1	49	44	1	45	—	4	—	—	1
IV. A.	51	3	54	48	3	51	—	3	—	—	2
IV. B.	51	4	55	47	4	51	—	4	—	—	3
V. A.	48	2	50	36	2	38	—	7	5	—	—
V. B.	38	2	40	33	2	35	—	3	2	—	—
VI.	62	5	67	56	6	62	—	4	1	1	—
VII.	57	1	58	53	1	54	—	1	3	—	—
VIII.	57	4	61	53	5	58	—	2	1	1	—
Összesen	711	37	748	627	45	672	1	60	21	2	21

A tanév végén az egyes osztályokban	b) A tanulók közt vallásra nézve volt								c) A tanulók közt anyanyelvre nézve volt								
	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. evang.	helv. hitv.	unitárius	héber	Ö s s z e s e n	magyar	német	román	olasz	tót	szerb horvát	ruthén	más nyelvű	Ö s s z e s e n
I. A.	58	1	1	—	1	—	2	63	58	4	—	1	—	—	—	—	63
I. B.	54	—	—	1	2	1	3	61	57	3	1	—	—	—	—	—	61
II. A.	50	—	4	2	2	—	—	58	55	2	—	—	—	1	—	—	58
II. B.	50	—	1	1	—	—	—	52	52	—	—	—	—	—	—	—	52
III. A.	38	—	2	1	—	—	3	44	43	—	—	—	—	1	—	—	44
III. B.	39	—	2	2	—	—	2	45	44	—	—	—	—	—	—	1	45
IV. A.	44	—	2	1	4	—	—	51	49	2	—	—	—	—	—	—	51
IV. B.	48	—	—	1	1	—	1	51	49	1	—	—	—	1	—	—	51
V. A.	37	—	—	—	—	—	1	38	36	1	—	—	—	—	—	1	38
V. B.	30	—	—	2	1	—	2	35	34	—	—	—	—	1	—	—	35
VI.	50	—	1	4	4	—	3	62	60	—	—	—	—	2	—	—	62
VII.	45	—	1	2	—	—	6	54	54	—	—	—	—	—	—	—	54
VIII.	49	1	1	3	3	1	—	58	56	1	—	—	—	1	—	—	58
Összesen	592	2	15	20	18	2	23	672	647	14	1	1	—	7	—	2	672

d) A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt :

Osztály	Östermelő			I p a r o s			Kereskedő és vállalkozó			Tisztviselő		Katona	Más értelmiségi (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író, művész stb.)	Személyes szolgálatból élő (munkás, napszámos, szolga stb)	Magánzó (nyugdíjas vagy tőkéjének jövedelméből stb. élő)	Ö s s z e s e n
	önálló		alkalmazott	önálló		alkalmazott	önálló		alkalmazott	Köztisztviselő (állami, hatósági)	Magán és társulati					
	nagybirtokos és bérlő	kisbirtokos és bérlő		nagyiparos	kisiparos		nagykereskedő	kiskereskedő, szatócs, stb.								
I. A.	5	—	—	10	—	—	3	—	—	17	2	1	14	9	2	63
I. B.	2	—	1	4	6	1	2	—	—	15	4	3	13	6	3	61
II. A.	9	1	—	—	8	1	—	—	2	15	2	—	9	4	4	58
II. B.	6	1	—	—	10	—	5	2	—	10	6	1	10	—	1	52
III. A.	2	—	1	—	2	—	2	2	3	14	6	—	6	3	3	44
III. B.	1	—	—	2	4	2	3	5	2	10	2	—	10	3	1	45
IV. A.	4	—	1	1	4	1	2	1	—	14	3	1	10	2	7	51
IV. B.	2	2	—	—	6	—	—	—	—	16	10	3	11	1	—	51
V. A.	1	3	—	3	4	—	1	1	—	10	4	—	8	2	1	38
V. B.	2	4	—	—	4	—	—	2	—	8	3	—	7	2	3	35
VI.	10	1	—	1	4	—	—	1	—	13	10	1	14	1	6	62
VII.	5	1	—	—	5	—	—	4	2	14	4	—	15	2	2	54
VIII.	8	4	1	1	5	2	1	—	—	15	1	—	15	1	4	58
Összesen	57	17	4	22	62	7	19	22	9	171	57	10	142	36	37	672

e) A tanulók nyelvismerete :								f) A tanulók életkora a tanév végén :															
Osztály	csakis magyarul beszél	csakis németül beszél	csakis románul beszél	csakis tótul beszél	csakis ruthénül beszél	csakis szerb-horvát nyel- ven beszél	csakis olaszul beszél	hányan tudtak magyarul	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	több	Összesen
									életévét betöltötte														
I. A.	27	—	—	—	—	—	—	63	12	36	9	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	63
I. B.	28	—	—	—	—	—	—	61	14	30	13	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61
II. A.	21	—	—	—	—	—	—	58	—	1	19	25	10	3	—	—	—	—	—	—	—	—	58
II. B.	30	—	—	—	—	—	—	52	—	—	8	25	14	5	—	—	—	—	—	—	—	—	52
III. A.	25	—	—	—	—	—	—	44	—	—	4	26	8	5	1	—	—	—	—	—	—	—	44
III. B.	28	—	—	—	—	—	—	45	—	—	2	29	10	3	1	—	—	—	—	—	—	—	45
IV. A.	10	—	—	—	—	—	—	51	—	—	—	1	8	31	8	2	1	—	—	—	—	—	51
IV. B.	19	—	—	—	—	—	—	51	—	—	—	2	19	18	11	—	—	—	—	—	—	1	51
V. A.	11	—	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	2	19	10	3	4	—	—	—	—	—	38
V. B.	20	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	10	19	6	—	—	—	—	—	—	35
VI.	18	—	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—	1	3	34	19	5	—	—	—	—	—	62
VII.	18	—	—	—	—	—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	13	31	4	4	2	—	—	54
VIII.	19	—	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—	—	—	—	4	20	23	6	2	2	1	58
Összesen	274	—	—	—	—	—	—	672	26	67	55	114	75	98	84	47	61	27	10	4	2	2	672

g) Az 1868. XXXVIII. (népiskolai) törvénycikk 1. §-a (általános tankötelezettség szempontjából véve a középiskola tanulói közt hány volt

Osztályban	A tanév elején								A tanév végén							
	9	10	11	12	13	14	15	Összesen	9	10	11	12	13	14	15	Összesen
	é v e s								é v e s							
I. A.	12	38	13	5	2	1	1	72	—	12	36	9	3	2	1	63
I. B.	14	33	17	4	1	—	—	69	—	14	30	13	3	1	—	61
II. A.	1	16	28	14	4	1	—	64	—	2	19	24	10	3	—	58
II. B.	—	8	27	16	6	1	—	58	—	—	8	25	14	5	—	52
III. A.	—	—	7	26	14	2	1	50	—	—	4	26	8	5	1	44
III. B.	—	1	17	19	10	1	—	48	—	—	2	29	10	3	1	45
IV. A.	—	—	2	20	24	5	2	53	—	—	—	4	17	25	2	48
IV. B.	—	—	—	17	19	17	1	54	—	—	—	2	19	18	11	50
V. A.	—	—	—	1	21	16	7	45	—	—	—	—	2	19	10	31
V. B.	—	—	—	—	21	17	2	40	—	—	—	—	—	10	19	29
VI.	—	—	—	—	1	26	32	59	—	—	—	—	1	3	34	38
VII.	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	27	96	111	122	123	87	52	618	—	28	99	132	87	94	79	519

h) A tanulók közt honosságra nézve volt											i) a tanulók egészségi állapotát tekintve				j) a tanulók erkölcsi viseletét tekintve				k) a fegyelmi esetek száma				
és pedig a tanév végén	helybéli	megyebeli	magyarországi más megyebeli	fümpei és kerületbéli	horvát- és szlavonországi	együttvére hány	más állambeli				Ö s s z e s e n	hány betegségi eset volt egész éven át				hány tanuló kapott				hány fegyelmi eset volt egész éven át			
							hová való					könnyű	súlyos	járványos	halállal végződő	jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	igazgatói megrovással sújtott	tanári megrovással sújtott	tanács folytán eltávolító	kizáró
							ausztriai	romániai	szerbiai	németországi													
I. A.	41	4	18	—	—	—	—	—	—	63	150	6	2	—	26	27	4	1	3	—	—	—	—
I. B.	48	4	7	—	—	2	1	1	—	61	179	12	—	—	39	18	1	—	2	—	—	—	—
II. A.	32	9	16	—	—	1	1	—	—	58	162	3	4	—	32	21	1	—	3	—	—	—	—
II. B.	35	5	10	—	—	2	1	—	1	52	52	—	—	—	32	15	1	—	—	—	—	—	—
III. A.	28	3	13	—	—	—	—	—	—	44	92	2	—	—	25	14	—	—	—	—	—	—	—
III. B.	33	1	9	—	—	2	2	—	—	45	70	1	—	—	32	10	2	—	—	—	—	—	—
IV. A.	35	1	14	—	—	1	1	—	—	51	98	—	—	—	42	6	—	—	—	—	—	—	—
IV. B.	31	2	16	—	1	1	1	—	—	51	120	—	—	—	33	13	1	—	—	—	—	—	—
V. A.	30	1	6	—	—	1	1	—	—	38	69	3	1	—	24	11	1	—	1	—	—	—	—
V. B.	18	4	12	—	—	1	1	—	—	35	50	1	—	—	26	7	—	—	—	—	—	—	—
VI.	41	3	17	—	1	—	—	—	—	62	58	4	—	1	50	6	—	—	—	—	—	—	—
VII.	44	4	5	—	—	1	1	—	—	54	138	8	—	—	29	21	3	—	3	—	—	—	—
VIII.	32	4	21	—	—	1	1	—	—	58	20	1	—	1	39	14	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	448	45	164	—	2	13	11	1	1	672	1258	41	7	2	429	183	14	1	12	—	—	—	—

1) A tanulók által mulasztott tanórák				
O s z t á l y	és pedig az egész tanévben			
	igazol- tott	nem iga- zoltatott	hány tanuló nem mulasz- tott	hány tanuló mulasztott igazolatlanul
I. A.	1904	7	5	2
I. B.	1865	5	10	2
II. A.	1597	2	23	1
II. B.	1609	7	7	1
III. A.	1286	4	7	2
III. B.	985	5	11	2
IV. A.	907	—	15	—
IV. B.	1172	2	12	2
V. A.	1334	1	11	1
V. B.	1010	—	5	—
VI.	1879	—	8	—
VII.	2050	14	9	9
VIII.	959	1	13	1
Összesen	18357	43	136	23

B) A tanulásban tett előmenetelről.

Osztály	1. A rendes tantárgyakat véve							2. A rendkívüli tan- tárgyakat véve			
	minden tan- tárgyból jeles	minden tan- tárgyból leg- alább jó	minden tan- tárgyból leg- alább elégséges	egy tantárgy- ból elégtelen	két tantárgy- ból elégtelen	többtantárgy- ból elégtelen	Ö s s z e s e n	hányan tettek kielégítő eredményrel vizsgálatot ?			
								a francia nyelvből	a gyorsírás- ból	a műfélékből	az egészség- tanból
e r e d m é n y n y e l											
I. A.	5.	18	25	3	5	7	63	—	—	13	—
I. B.	7	12	29	4	1	8	61	—	—	19	—
II. A.	7	11	29	7	1	3	58	3	—	16	—
II. B.	9	12	25	3	3	—	52	3	—	9	—
III. A.	5	11	20	6	—	2	44	1	—	1	—
III. B.	5	10	22	2	4	2	45	—	—	7	—
IV. A.	4	14	27	3	2	1	51	7	4	7	—
IV. B.	3	12	22	4	5	5	51	5	4	9	—
V. A.	2	11	15	2	5	3	38	5	9	—	—
V. B.	6	6	18	3	1	1	35	—	1	2	—
VI.	6	14	38	4	—	—	62	4	1	3	—
VII.	4	10	30	6	2	2	54	4	6	7	—
VIII.	8	13	37	—	—	—	58	1	6	10	36
Összesen	71	154	337	47	29	34	672	33	31	103	36

C) Az érettségi vizsgálatok eredményéről.

Hányan jelentkeztek összesen érettségire?	A jelentkezők közt hány volt:		Írásbelit hány tett sikerrel	Szóbelit hány állott sikerrel	Hányan kaptak			Az érettségi vizsgálatra állók közül hány készült															
	az intézetben végző	másutt végző			jeles	jó	egyszerű	theologiai	bölcsészeti	jogi	orvosi	mérnöki	építészeti	gépészeti	vegyészeti	gazdasági	erdészeti	bányászati	művészeti	kereskedői	alsóbb hivatali	katonai	meg nem határozott
58	58	—	58	58	10	17	21	6	3	22	6	6	—	—	—	4	3	—	—	1	2	4	1

IX.

Figyelmeztetés.

A jövő 1889—90-ki tanév szeptember hó 1-én veszi kezdetét. Erre a beiratások augusztus hó 29, 30, és 31-én délelőtti órákban történnek.

A főlvételnél előnnyel bírnak az első két napon az idevalók és a katolikus növendékek, az ide való más vallásuak végre a vidékiek.

60-nál több tanuló egy osztályba nem vétetik föl.

A felvétetni kívánó tanuló a felvételre, szülei, gyámja vagy ezek megbízottja kíséretében személyesen tartozik az igazgatónál és az illető tanároknál jelentkezni.

A nem helyben lakó szülők vagy gyámok gyermekek vagy gyámoltjak felvételekor alkalmas helyettest tartoznak nevezni, kire a házi felügyeletre nézve jogait és kötelességeiket átruházzák, hogy a gondviselés alá helyezett tanulókra nézve a tanintézet fegyelmi s tanulmányi közléseit nevekben elfogadhassa. A szülők vagy gyámok az e részben netán időközben történt változtatást személyesen vagy írásban tartoznak a gymnásiumi igazgató vagy osztályfőnök tudomására juttatni, míg másrészt a tanári kar jogában áll, ott, hol alapos oknál fogva a házi felügyeletet elégtelennek, vagy épen károsnak tapasztalja, tanértestületi határozat alapján követelni, hogy a felügyeletben czélszerű változás tétessék.

Ha valamely tanuló a Rendtartás 2. pontjában megállapított beiratkozás idő (aug. 29, 30 31.) után kéri magát felvétetni, a felvétel iránt a beiratási idő utolsó napjától számítva 8 napig a késedelem indokainak tekintetbe vétele mellett az intézeti igazgató határoz; ha pedig a főlvétel iránti jelentkezés a beiratási határnaptól számítva egy hét után, de két hétnél nem későbbben történik, a főlvételre az engedélyt a tankezületi főigazgató adja meg, alapos indokolás nyomán. Minden később

jelentkező tanuló kérelmével utólagos fölvétel engedélyezése végett a választás- és közokt. miniszteriumhoz utasítandó.

Az első osztályba az 1883. XXX. t.-c. 1. fejt. 10. §-a szerint csak oly tanuló léphet, ki a 9 évet betöltötte és 12 évnél nem idősebb, mely körülmény keresztlevél, illetőleg hiteletes születési bizonyítvány alapján igazolandó. Tizenkét évnél idősebb fiu felvétele fölött a tanártestület határoz. Ismereteinek mértékére nézve megköveteltetik, hogy a népiskola negyedik osztályának tananyagában kellő jártasággal birjon és ezt iskolai bizonyítvánnyal vagy külön felvételi vizsgálattal igazolja.

A felsőbb osztályokba felvétel a megelőző osztálynak sikeres végétől függ, és vagy arról tanuskodó nyilvános iskolai okiratok (bizonyítvány és tudósítvány), vagy ezek hiányában külön vizsgálat alapján történik. Ha ez okiratokból (bizonyítvány és tudósítvány), mely utóbbi a végzett tananyagáról ad felvilágosítást) az következtethető, hogy a fölvételt kívánó tanulóknak előme netelét azon osztályban, melybe fölvételt kíván, alig remélhetni, az illető tanuló fölvételi vizsgálat alá vonatik s annak eredményéhez képest alsóbb osztályba is soroztathatik.

Ezenkívül tartozik minden tanuló a községi vagy kerületi tisztviselő orvos által kiállított (magán orvosi bizonyítványok a tisztviselő orvos által láttamozandók) bizonyítvánnyal igazolni, hogy a himlőoltáson, illetve újra oltáson (akár eredménnyel, akár a nélkül) átesett.

Oly tanulóknak, kik egy tantárgyból nyertek elégtelen osztályzatot s kiket a tanári kar képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolhatják mulasztásukat, megadja az engedélyt, hogy a szünidő három utolsó napjának valamelyikén javító vizsgálatra jelentkezzenek. Kik két tantárgyból nyertek elégtelen tanjegyet, azok a tankerületi kir. főigazgató urhoz folyamodhatnak engedélyért, folyamodványaikat azonban a gymnasiumi igazgatóságnál jul. 2-ig tartoznak benyújtani. „Nem adható meg a javító-vizsgálati engedély a két tárgyból bukott tanulóknak: 1) ha a tanulóknak az erkölcsi magaviseletből „kevésbé szabályszerű“ v. „rossz“ érdemjegye van; 2) ha a latin nyelvből v. mennyiségtanból érdemelte ki elégtelen tanjegyeinek egyikét.“ (1887. é. jun. 30. 25873. sz. min. rend.) Javító vizsgálatához a bukottak más intézetnél nem bocsáttatnak.

Ki kettőnél több tantárgyból nyert elégtelen osztályzatot, az javítóvizsgálatra semmi esetre sem bocsátható. (1883. é. XXX. t.-c. 11. §. 2. p.)

A tanév kezdetén minden tankerületben csak egy gymnasiumban tartatik érettségi vizsgálat. Kik ekkor ezen vizsgálatához bocsáttatni kívánnak, augusztus hó utolsó napjaiban tudhatják meg, melyik gymnasium van erre felsőbb tanbatóság által kijelölve.

K It Budapesten, 1889. juniushó 29-én.

Lévay Imre, m. k., igazgató.

